

KANTAR PUBLIC

Alternatieven in het uitkeringsritme van het nabestaandenpensioen

Kwalitatief onderzoek onder nabestaanden en financieel adviseurs ten behoeve van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

22 juni 2021

244409272

Inhoudsopgave

Management summary	1
1. Inleiding	5
2. Context nabestaanden	7
2.1 Nabestaanden	7
2.2 Financieel adviseurs	8
3. Reacties op de vier varianten in uitkeringsritme	10
3.1 Variant A: volledig bedrag ineens uitkeren	10
3.2 Variant B: Geleidelijk aflopend bedrag (hoog-laag)	13
3.3 Variant C: een tijdelijke uitkering over bijvoorbeeld 5 of 10 jaar, daarna geen uitkering meer	15
3.4 Variant D: percentage ineens (10%), het restant als levenslange uitkering	17
4. Evaluatie varianten en randvoorwaarden	20
4.1 Het bieden van keuzes: wel of geen goede optie	20
4.2 Welke variant(en) sluiten het beste aan bij behoefte nabestaanden	21
Bijlage 1 – Onderzoeksverantwoording	22
Bijlage 2 – Gespreksleidraden met varianten in uitkeringsritme	24
Bijlage 3 Respondentoverzichten	34

Management summary

In opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) heeft Kantar in mei 2021 een kwalitatief onderzoek uitgevoerd rond het thema 'nabestaandenpensioen en keuzes in het uitkeringsritme'.

In het kader van de herziening van het nabestaandenpensioen is een levenslange uitkering het uitgangspunt voor de dekking van het partnerpensioen bij overlijden voorafgaand aan de pensioendatum (Kamerbrief 6 juli 2020). Dit is in lijn met het advies van de Stichting van de Arbeid. Er zijn echter ook keuzes denkbaar in uitkering bij overlijden voor de pensioendatum, zoals een hoog-laag constructie of een hogere uitkering voor een beperkte periode. Een mogelijkheid om zelf het uitkeringsritme te kiezen zodat dit beter aansluit bij hun actuele of toekomstige financiële behoeften zou wenselijk kunnen zijn voor nabestaanden; maatwerk dus. Dit soort keuzes heeft wel grote en onomkeerbare gevolgen voor nabestaanden, waarvan het de vraag is of ze zich bewust zijn van die gevolgen en deze in een emotioneel zware periode voldoende kunnen overzien om een verantwoorde keuze te kunnen maken.

Het is niet bekend in hoeverre nabestaanden daadwerkelijk behoefte hebben aan deze keuzemogelijkheden en welke keuzes zij het meest interessant vinden voor zichzelf. Vandaar dat het ministerie van SZW inzicht wilde hebben in de reacties van nabestaanden op de keuzemogelijkheden in het nabestaandenpensioen bij overlijden van een partner voor de pensioendatum.

De centrale vraagstelling van dit onderzoek luidde als volgt:

In hoeverre sluit het uniforme uitkeringsregime van het nabestaandenpensioen aan bij de behoeften en de wensen van de nabestaande wiens partner is overleden vóór de pensioendatum. Zouden deze nabestaanden in hun eigen belang de keuze moeten krijgen om het uitkeringsregime zelf te kiezen?

We hebben de informatie verzameld door middel van zestien online interviews met nabestaanden en zes online interviews met financieel experts. Financieel adviseurs zijn betrokken in het onderzoek omdat ze vanuit hun ervaring kunnen aangeven in hoeverre nabestaanden in staat zijn om dergelijke ingrijpende keuzes zelf te maken. Er zijn vier varianten in uitkeringsritme aan de nabestaanden en financieel adviseurs voorgelegd met de vraag hoe deze op hen overkomen qua duidelijkheid, aantrekkelijkheid en overeenkomend met hun behoeften.

De vorm van dit kwalitatieve onderzoek is open en exploratief en gaat uit van wat de deelnemers zelf ter sprake brengen. Dit stelt ons in staat om inzicht te verkrijgen in opvattingen en achterliggende verklaringen. De resultaten zijn niet te generaliseren naar de verschillende doelgroepen in het algemeen.

In het navolgende rapport zijn de bevindingen in detail terug te lezen, hier staan de belangrijkste conclusies geformuleerd.

Conclusies

Het huidige nabestaandenpensioen: vaste inkomstenbron, variërend in belang, duidelijk geregeld

- De hoogte van het nabestaandenpensioen varieert enorm onder de deelnemers, van een paar tientjes per maand tot een volwaardig inkomen. Het nabestaandenpensioen heeft hiermee een verschillende functie voor de deelnemers: voor sommigen is het een noodzakelijke aanvulling op hun inkomen, voor anderen is het meer een welkome aanvulling of extra bovenop op hun inkomen. Dit is zeer van invloed op de manier waarop ze kijken naar de keuzemogelijkheden in het nabestaandenpensioen.
- De deelnemers variëren in hun inkomenssituatie en deze is onder meer afhankelijk van het al dan niet hebben van betaald werk en daarmee eigen inkomen, de hoogte van het nabestaandenpensioen, het hebben van opgroeiende of studerende kinderen, het al dan niet hebben afgesloten van een overlijdensrisicoverzekering bij de hypotheek of andere levensverzekeringen, het al dan niet hebben van schulden anders dan de hypotheekschuld.
- De weg naar het ontvangen van een nabestaandenpensioen verloopt redelijk vlot voor nabestaanden. En het blijkt dat nogal wat van hen hulp inroepen en nodig hebben van een naaste die meer financieel onderlegd is bij het regelen van de (financiële) nasleep van het overlijden van hun partner.
- Duidelijk is dat nabestaanden in de eerste maanden na het overlijden van hun partner over het algemeen heel veel aan hun hoofd hebben en zich minder in staat voelen tot het nadenken over hun financiële positie en toekomst en het maken van gefundeerde keuzes. Dit wordt bevestigd door de ervaringen van de financieel adviseurs.

Er is tevredenheid over huidig uitkeringsritme en behoefte aan keuzevrijheid hierin

- Nabestaanden geven in eerste instantie aan tevreden te zijn over het huidige uitkeringsritme; dit biedt hen zekerheid en rust. Men voelt zich in zekere zin 'ontzorgd' doordat er veel vaststaat met betrekking tot de uitkering van het nabestaandenpensioen. Duidelijk is echter ook dat ze nooit hebben stilgestaan bij een keuzemogelijkheid, omdat het nu eenmaal als een levenslange uitkering is geregeld.
- Pas na het zien van mogelijke keuzes in uitkeringsritmes verandert dit voor de meeste nabestaanden en blijkt dat men open staat voor meer keuzevrijheid hierin. Dit wordt deels ingegeven door het principe 'meer keuze is altijd goed', deels doordat het meer een gevoel geeft van het hebben van eigen regie.
- Financieel adviseurs zijn eveneens zeer positief over de mogelijkheid van meer keuzevrijheid in de uitbetaling van het nabestaandenpensioen; volgens hen geeft het nabestaanden meer de mogelijkheid dit pensioen af te stemmen op hun persoonlijke situatie. Ook vinden ze het passen bij de huidige tijdgeest om het uitkeringsritme minder dwingend en meer flexibel in te richten.
- Nabestaanden en financieel adviseurs vinden dat meer keuzevrijheid gepaard moet gaan met meer voorlichting en informatie, ook voorafgaand aan overlijden; te vaak zijn mensen zich niet bewust van de financiële consequenties van een eventueel overlijden van een partner voor zijn/haar pensioendatum.

Men heeft de voorkeur voor garanties in varianten in uitkeringsritme

- Het begrip van de varianten in uitkeringsritme is vrij goed; nabestaanden kunnen zich – met behulp van de rekenvoorbeelden – een voorstelling maken wat de specifieke variant inhoudt. Wel blijkt dat de een er meer moeite mee heeft dan de ander, afhankelijk van de eigen financiële onderlegdheid en interesse.
- De variant van de uitkering van het volledige bedrag ineens lijkt aantrekkelijk maar vraagt volgens zowel nabestaanden als financieel adviseurs te veel eigen financiële kennis van nabestaanden om het kapitaal op een goede manier te besteden of aan te wenden. Er zijn (te) grote risico's aan verbonden. In feite krijgen nabestaanden er een zorg bij in plaats dat ze ontzorgd worden. Enkele nabestaanden vinden deze optie wel interessant vanuit de behoefte aan eigen regie.
- De variant van een geleidelijk aflopend bedrag heeft het voordeel in zich van een tijdelijk hogere uitkering en de garantie van een lagere levenslange uitkering erna wat deze optie voor sommige nabestaanden aantrekkelijk maakt. Deze biedt meer veiligheid en zekerheid voor nabestaanden. Ook financieel adviseurs kunnen zich voorstellen dat nabestaanden hierbij gebaat zijn.

- De variant van een maandelijks bedrag over 5 of 10 jaar is voor slechts een enkele nabestaande interessant, vooral ter overbrugging van een bepaalde periode. Volgens zowel nabestaanden zelf als financieel adviseurs kleven er risico's aan deze variant en hebben nabestaanden goed financieel advies nodig om deze variant in overweging te nemen.
- De variant van 10% ineens en het overige uitgekeerd als levenslang pensioen is een variant die zowel bij nabestaanden als bij financieel adviseurs goed landt. Vanwege het feit dat deze wat financiële armslag biedt in de periode volgend op het overlijden en tegelijkertijd de zekerheid biedt van een - weliswaar lager - levenslang pensioen.
- De meeste nabestaanden zijn geneigd de variant te kiezen die voor hen de meeste zekerheid of veiligheid geeft en dat betekent dat er dan zeker ook een levenslange component in de variant zit. Hun persoonlijke situatie is verder van invloed op de keuze voor een variant in uitkeringsritme. Het wel/niet hebben van (jonge) kinderen, een relatief korte tijd tot de pensioenleeftijd, het hebben van schulden, hypotheek, wel/geen eigen inkomen en de hoogte van het nabestaandenpensioen zorgen voor verschillende afwegingen. En dat maakt dat een aantal nabestaanden zou hebben gekozen voor een andere optie dan het huidige uitkeringsritme.

Keuzes in uitkeringsritme worden geprefereerd, maar financieel advies en tijd noodzakelijk

- Nabestaanden zijn overwegend positief over het bieden van keuzes in het uitkeringsritme van het nabestaandenpensioen. Maar ze achten zichzelf niet zo goed in staat om zelfstandig tot een goede keuze te komen vanwege het feit dat de consequenties groot zijn en de keuze niet meer kan worden teruggedraaid.
- Dus koppelen ze er direct voorwaarden aan. Ten eerste vinden ze dat het zelf moeten beslissen over welke variant het best is toegesneden op hun situatie een (te) groot beroep doet op hun financiële kennis. Een aantal van hen geeft aan hiertoe in staat te zijn, maar de meerderheid verwacht dan een vorm van financieel advies of ondersteuning nodig te hebben. En ze schatten in dat dat voor de meeste nabestaanden zal opgaan.
- Ten tweede vinden ze dat ze een keuze met zulke verstrekkende gevolgen voor hun financiële positie pas na verloop van tijd kunnen maken, omdat de eerste tijd hun emoties de overhand hadden. Ze hebben de periode vlak na het overlijden van hun partner over het algemeen nog goed voor ogen en deze was emotioneel en indringend. Ze achten zichzelf niet in staat om destijds al genoeg overzicht te hebben over hun financiële positie en financiële toekomst om daar verantwoorde keuzes in te kunnen maken. Pas na drie maanden op zijn vroegst tot een jaar is dit volgens hen mogelijk.
- Financieel adviseurs onderschrijven de bedingen van nabestaanden. Ze vinden dat zeker de keuzes zonder levenslange uitkering mogelijk risico in zich hebben voor nabestaanden en betwijfelen of nabestaanden hier wel toe in staat zijn. Hoog opgeleide mensen en mensen met financieel inzicht kunnen dat misschien wel aan. Maar mensen met financiële problemen, een laag inkomen, lagere opleiding, zonder financieel inzicht naar hun mening zeker niet. En het mag volgens hen niet zo zijn dat mensen aan hun lot worden overgelaten en de opties voorgelegd krijgen zonder enige ondersteuning. Enkele adviseurs zijn zelfs voorstander van een verplichting tot het inwinnen van financieel advies, in ieder geval voor de variant van het kapitaal ineens en het kapitaal uitgesmeerd over 5 of 10 jaar. Dit omdat ze verwachten dat mensen verleid kunnen raken door de hoge bedragen zonder zich voldoende rekenschap te geven van hun financiële behoeften nu en op termijn.
- De meningen zijn wisselend over het aanbieden van alle keuze opties of het beperken ervan. Financieel adviseurs vinden het goed om alle opties open te houden, omdat dit de meeste flexibiliteit geeft. Maar zowel nabestaanden als financieel adviseurs geven eveneens aan dat veel opties kunnen leiden tot keuzestress. Verder speelt mee dat de optie van een uitkering ineens als een te risicovolle optie wordt gepercipieerd die mogelijk niet eens moet worden aangeboden.

Kortom: Het uniforme uitkeringsritme heeft zijn voordelen, maar er is zeker ruimte voor het bieden van keuzes hierin. Het kan in het eigen belang van nabestaanden zijn om het uitkeringsritme zelf te kiezen, maar daarbij blijken belangrijke voorwaarden te worden gevormd door het behouden van een levenslange component, het bieden van deskundige ondersteuning bij het maken van de keuze en de wens dat deze keuze niet al te snel na het overlijden van de partner gemaakt hoeft te worden. Financiële adviseurs zijn groot voorstander van het bieden van keuzes, ook als bepaalde keuzes waarschijnlijk maar weinig gemaakt zullen worden. Daarmee wordt het in hun ogen veel beter mogelijk om een op maat gemaakte financiële planning voor nabestaanden te realiseren, rekening houdend met hun specifieke omstandigheden. Maar ze sluiten zich aan bij nabestaanden in de noodzaak van begeleiding en een zorgvuldig gekozen tijdpad.

1. Inleiding

In opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) heeft Kantar in mei 2021 een kwalitatief onderzoek uitgevoerd rond het thema 'nabestaandenpensioen en keuzes in het uitkeringsritme'.

In het kader van de herziening van het nabestaandenpensioen is een levenslange uitkering het uitgangspunt voor de dekking van het partnerpensioen bij overlijden voorafgaand aan de pensioendatum (Kamerbrief 6 juli 2020). Dit is in lijn met het advies van de Stichting van de Arbeid. Er zijn echter ook keuzes denkbaar in uitkering bij overlijden voor de pensioendatum, zoals een hoog-laag constructie of een hogere uitkering voor een beperkte periode. Een mogelijkheid om zelf het uitkeringsritme te kiezen zodat dit beter aansluit bij hun actuele of toekomstige financiële behoeften zou wenselijk kunnen zijn voor nabestaanden; maatwerk dus. Dit soort keuzes hebben wel grote en onomkeerbare gevolgen voor nabestaanden, waarvan het de vraag is of ze zich bewust zijn van die gevolgen en deze in een emotioneel zware periode voldoende kunnen overzien om een verantwoorde keuze te kunnen maken.

Het is niet bekend in hoeverre nabestaanden daadwerkelijk behoefte hebben aan deze keuzemogelijkheden en welke keuzes zij het meest interessant vinden voor zichzelf. Vandaar dat het ministerie van SZW inzicht wilde hebben in de reacties van nabestaanden op de keuzemogelijkheden in het nabestaandenpensioen bij overlijden van een partner voor de pensioendatum.

De centrale vraagstelling van dit onderzoek luidde als volgt:

In hoeverre sluit het uniforme uitkeringsregime van het nabestaandenpensioen aan bij de behoeften en de wensen van de nabestaande wiens partner is overleden vóór de pensioendatum. Zouden deze nabestaanden in hun eigen belang de keuze moeten krijgen om het uitkeringsregime zelf te kiezen?

We hebben de informatie verzameld door middel van zestien online interviews via Teams met nabestaanden en zes online interviews met financieel experts. Financieel adviseurs zijn betrokken in het onderzoek omdat ze vanuit hun ervaring kunnen aangeven in hoeverre nabestaanden in staat zijn om dergelijke ingrijpende keuzes zelf te maken.

SZW was vooral geïnteresseerd in:

- percepties van nabestaanden over het huidige nabestaandenpensioen
- tevredenheid over het huidige uitkeringsritme
- behoefte aan eigen keuze in uitkeringsritme, invloed levensfase
- reactie op vier varianten in uitkeringsritme
- evaluatie varianten en mate van behoefte aan keuzevrijheid
- inschatting eigen keuzebekwaamheid

Er zijn vier keuzevarianten in uitkeringsritme ontwikkeld om voor te leggen aan de deelnemers (zie bijlage 2):

- variant A: volledig bedrag ineens
- variant B: geleidelijk aflopend bedrag (hoog – laag)
- variant C: tijdelijke uitkering over 5 of 10 jaar, daarna geen uitkering
- variant D: percentage ineens (10%), restant als levenslange maandelijkse uitkering

We hebben de uitleg van de varianten in roulerende volgorde voorgelegd aan de zestien nabestaanden wiens partner recent (tussen 2020 – 2016) is overleden voor zijn of haar pensioendatum en aan zes financieel adviseurs met ervaring met deze doelgroep. In overleg met SZW hebben we een gespreksleidraad opgesteld (zie bijlage 2).

In het voorliggende rapport zijn de resultaten terug te lezen van het onderzoek. In de onderzoeksverantwoording is terug te vinden hoe het onderzoek is uitgevoerd (bijlage 1). We beschrijven de resultaten van de gesprekken met nabestaanden en financieel adviseurs geïntegreerd. Waar beide groepen van elkaar afwijken, besteden we hier apart aandacht aan. Citaten dienen ter illustratie van de bevindingen en zijn aangegeven door aanhalingstekens en zijn cursief gedrukt.

2. Context nabestaanden

In dit hoofdstuk besteden we aandacht aan de situatie van nabestaanden en de werkcontext van financieel adviseurs.

2.1 Nabestaanden

Bij het uitnodigen van de deelnemers is onder meer gelet op een spreiding over inkomen om te zorgen dat nabestaanden met verschillende financiële posities zouden deelnemen aan het onderzoek. Ook zijn zowel mensen met als zonder thuiswonende (jonge) kinderen uitgenodigd. Dit vanuit de aanname dat levensfase en gezinssituatie van invloed kunnen zijn op de ontvangst van varianten in uitkeringsritme van het nabestaandenpensioen.

Deze aangebrachte diversiteit zien we terug in de deelnemers. Hun financiële positie loopt enorm uiteen. Er zijn nabestaanden met een nabestaandenpensioen van 60 tot 200 euro per maand maar ook nabestaanden met een nabestaandenpensioen van tegen de 2.000 euro per maand.

De factoren die verder van invloed zijn op hun financiële positie:

- de hoogte van een overlijdensuitkering ineens van het werk van overleden partner
- bezit overlijdensrisicoverzekering bij een hypotheek
- bezit lijfrente of levensverzekering
- eigen arbeidsvermogen: (parttime) werkzaam zijn
- hypotheekschuld
- overige schulden (naast hypotheek)
- inwonende kinderen voor wie men financieel en qua zorg verantwoordelijk is
- arbeidsverleden overleden partner; zzp'er schap kan leiden tot een heel laag nabestaandenpensioen

Het blijkt bovendien verschil te maken of partners met elkaar hebben gesproken over een mogelijk vroegtijdig overlijden van een van hen en de financiële consequenties daarvan of niet. Is de een daarmee geconfronteerd bij het afsluiten van een hypotheek, een ander heeft zelf daarover nagedacht en op voorhand maatregelen getroffen. Opvallend is echter dat er ook nabestaanden zijn die daar helemaal niet mee bezig zijn geweest en zich nu gesteld zien voor de gevolgen. Een paar vooral vrouwelijke nabestaanden waarschuwen hun directe omgeving inmiddels voor de mogelijk negatieve consequenties van het niet op de hoogte zijn van de financiële positie na overlijden; ze pleiten ook voor een actievere informatieverstopping vanuit de overheid over de consequenties van een overlijden.

Nogal wat nabestaanden geven aan dat ze hulp hebben gekregen of gezocht bij het regelen van de financiële zaken na het overlijden van de partner. Men geeft aan zo veel op zich af te krijgen in de periode vlak erna dat het zelfredzame vermogen behoorlijk is aangetast. De emoties hebben in die periode de overhand. Vaak schakelt men een familielid in of iemand uit de directe sociale omgeving met kennis van financiële zaken. De voormalige werkgever van de overleden partner blijkt ook regelmatig een ondersteunende rol te spelen.

Het proces van het verkrijgen van het nabestaandenpensioen verloopt in de meeste gevallen vrij soepel. Er wordt vaak contact opgenomen vanuit het pensioenfonds/verzekeraar en de uitkering wordt overgemaakt. Slechts in uitzonderingsgevallen zoals het hebben van een partner met een andere nationaliteit en pensioen dat via het geboorteland komt, blijkt dat het regelen van het nabestaandenpensioen meer voeten in aarde heeft.

Het nabestaandenpensioen heeft een verschillende functie voor de deelnemers: voor sommigen is het een noodzakelijke aanvulling op hun inkomen, voor anderen is het meer een welkome aanvulling of extra op hun inkomen. Zeker degenen die alles bij elkaar een behoorlijk inkomen hebben (eigen inkomen plus nabestaandenpensioen) geven aan zich niet zoveel zorgen te maken over hun financiële toekomst. Maar, dat geldt ook voor degenen die een aanvullend anw-pensioen hebben. Slechts een enkeling heeft wel zorgen, ingegeven door een heel laag nabestaandenpensioen in combinatie met een gering perspectief op eigen werk.

De zekerheid van een levenslang nabestaandenpensioen geeft vrijwel alle deelnemers rust. Men is tevreden over het huidige uitkeringsritme, omdat dat veiligheid en zekerheid biedt. Een enkeling heeft te maken gehad met een lijfrente of levensverzekering die tot uitkering kwam en waar gekozen moest worden op welke manier men dit uitgekeerd wilde krijgen; dit bracht voor de betrokkene behoorlijk wat stress met zich mee door de tijdslimiet die ermee was gemoeid en op dat moment nog moeilijk kunnen overzien wat de eigen financiële vooruitzichten zijn.

Nabestaanden in eigen woorden:

“Dat pensioen is wat mijn vrouw netto per maand verdiende. En hard om te zeggen, maar een paar maandelijkse kosten vallen ook weg zoals de zorgverzekering. Dus alles wat er binnenkomt is extra. Ik heb het in feite niet nodig, maar wel mooi dat het komt. In maandelijkse vorm, dat is mooi voor de toekomst, want het gaat op een spaarrekening.”

“Wij hadden alles goed op orde. Toen hij ziek werd, hebben we meteen alles nagekeken en geregeld. Hij wilde voor hij ziek werd al een goede overlijdensrisicoverzekering.”

“Met vragen zei de werkgever ook: neem contact op want hij heeft daar een contactpersoon voor en die hielp ook. Maar die brief kwam al een paar weken na het overlijden en daar was ik nog niet mee bezig. Dat ging voor mij te snel. Ik was heel emotioneel en corona er nog bij. Maar ben daar goed in ondersteund vanuit zijn werk.”

“Sinds ik onder bewind sta heb ik geen zorgen meer.”

2.2 Financieel adviseurs

De financieel adviseurs in dit onderzoek werken bij uiteenlopende organisaties en hebben met verschillende klantgroepen te maken. Men heeft een eigen financieel adviesbureau, is werkzaam bij een financieel adviesbureau of bij een bank. Een financieel adviseur houdt zich vooral bezig met mensen in financiële problemen, een andere financieel adviseur staat vooral vermogende mensen bij.

Het adviseren van nabestaanden wiens partner is overleden voor zijn of haar pensioendatum komt niet heel vaak voor, in hun eigen woorden 'gelukkig maar'. Maar het gebeurt wel; een van hen heeft zelfs kort voor het interview vernomen dat de partner van een klant is overleden aan corona op 50-jarige leeftijd.

Wat nabestaanden met elkaar gemeen hebben, is volgens de financieel adviseurs dat de centrale vraag waarmee ze bij hen terecht komen neerkomt op: Hoe veel heb ik straks te besteden?

Hiervan afgeleid zijn vragen over of er nabestaandenpensioen is opgebouwd, hoe het zit met de hypotheek en andere financiële verplichtingen zoals verzekeringen.

Verder speelt een rol of iemand al klant was bij de financieel adviseur voorafgaand aan het overlijden of dat ze als nieuwe klant binnenkomen met de vraag om advies. De laatste groep heeft vaak minder zicht op de eigen financiële situatie en toekomstperspectief.

Een andere factor die meespeelt volgens financieel adviseurs is of het overlijden verwacht of onverwacht kwam; bij een verwacht overlijden wordt vaker van tevoren nagedacht over de financiële situatie van de achterblijvende partner, bij een onverwacht overlijden is dit veel minder aan de hand.

Financieel adviseurs stellen dat meer keuzevrijheid en flexibiliteit in het uitkeringsritme bij het nabestaandenpensioen een welkome aanvulling zou kunnen zijn op de huidige situatie. Ze trekken dan de vergelijking met een levensverzekering die tot uitkering komt of een lijfrente. Meer keuzevrijheid zou meer mogelijkheden bieden voor een specifieke op de nabestaande afgestemde financiële planning, rekening houdend met waar de lacunes zitten in de huidige of toekomstige financiële positie van nabestaanden.

Tegelijkertijd geven ze aan dat een nabestaande vaak niet al heel snel in staat is tot het maken van weloverwogen financiële keuzes en dat daar wat tijd overheen moet gaan. Soms komen nabestaanden al een paar dagen volgend op de begrafenis, het is dan hun taak als adviseur om nabestaanden tot enige kalmte aan te zetten en hen gerust te stellen. Vaak is er dan toch wel binnen een maand verdergaand contact tussen hen en de nabestaande. Maar ze geven aan dat het een emotioneel zware periode is voor de achterblijvende partners die het lastig maakt om keuzes te maken waarbij de consequenties op langere termijn worden overzien. Soms komen nabestaanden pas na langere tijd omdat ze in eerste instantie zaken zelf willen regelen, maar er dan toch niet goed uitkomen wat te doen.

Ook geven financieel adviseurs aan dat het überhaupt moeilijk kan zijn voor mensen om verantwoorde financiële keuzes te maken, omdat het vraagt om een breder perspectief, enige financiële kennis en het vermogen verschillende situaties te voorzien en daar op te anticiperen.

Iets wat ook al door nabestaanden naar voren werd gebracht is het fenomeen dat mensen liever niet op voorhand denken aan wat hen eventueel kan overkomen en of ze dat soort omstandigheden voldoende financieel hebben afgedekt. Financieel adviseurs stellen dat mensen de neiging hebben het leven wat al te optimistisch te bekijken en dat het hun taak is om hun klanten te wijzen op de gevolgen van mogelijk veranderende omstandigheden zoals arbeidsongeschiktheid van een van de partners, het krijgen van kinderen, overlijden van een van de partners of het krijgen van een nieuwe partner.

Financieel adviseurs in eigen woorden:

“Bij een ziek iemand speelt soms de zieke nog een rol in het goed willen achterlaten van de partner. Ik heb ook wel met mensen te maken waarvan je weet dat de ander er op afzienbare termijn niet meer zal zijn.”

“Het zou mooi zijn als er flexibiliteit kan zijn in het nabestaandenpensioen. Maar de keuzes die er zijn, moeten wel transparant zijn. En niet dat er heel veel uitzonderingen zijn op de regel, want dan wordt het alsnog ingewikkeld.”

“Ze weten niet hoe het zit. “Wat krijg ik” is de eerste vraag. Hoe word ik uitgekeerd: maandelijks, wekelijks? Hoe zit het met mijn huis?”

“Wat ik heel erg merk, is dat het er niet bij de consument/Nederlander in zit om als je een hypotheek afsluit dat je de komende jaren moet bijsturen. Ze gaan van deze situatie uit, maar vergeten dat ze kinderen krijgen of een andere baan krijgen, dan bellen ze me niet. Dan zeggen ze “ja maar ik ben toch meer gaan verdienen?”. Ja maar er zat toevallig geen pensioen bij en dus ook geen nabestaandenpensioen. Ik noem het maar de postbus 51 tactiek: informeren.”

“Wensen kun je aan tegemoet komen, maar de ene klant heeft misschien andere dingen in het leven waarvoor hij zijn pensioen of iets wil gebruiken. Dus ik vind ook wel dat er meer keuzevrijheid mag komen, dat hij afhankelijk van zijn financiële situatie keuzes daarin heeft.”

3. Reacties op de vier varianten in uitkeringsritme

In dit hoofdstuk besteden we aandacht aan de reacties van deelnemers op de vier varianten in uitkeringsritme. Hoe begrijpelijk zijn de varianten, welke vragen roepen deze op, welke voor- en nadelen verbindt men er aan en in hoeverre komen de varianten tegemoet aan een persoonlijke behoefte van nabestaanden zijn vragen die hierin aan bod komen.

In het algemeen valt een aantal zaken op bij de ontvangst van de verschillende varianten;

- De meerderheid van de nabestaanden lijken zekerheids-/veiligheidszoekers te zijn; ze prefereren de varianten die een levenslange uitkering bieden vanwege de zekerheid die dat hen biedt.
- Men is in het algemeen positief over het bieden van meer flexibiliteit in het uitkeringsritme; dit geldt voor zowel nabestaanden als financieel adviseurs.
- Over het algemeen begrijpen nabestaanden de verschillende varianten vrij goed.
- De meer financieel onderlegde nabestaanden zien meer mogelijkheden en voordelen bij verschillende varianten voor zichzelf.
- Naarmate de nabestaande meer eigen financiële middelen heeft en de afhankelijkheid van het nabestaandenpensioen minder groot is, ziet men eveneens meer perspectief bij de geboden varianten in uitkeringsritme.
- Het bieden van keuzes in uitkeringsritme maakt voor vrijwel alle nabestaanden het krijgen van financieel advies hierbij noodzakelijk of op zijn minst wenselijk.
- De vragen van nabestaanden en financieel adviseurs bij de verschillende varianten zijn vooral belastingtechnisch van aard met de mogelijke consequenties ervan voor toeslagen, bijdrage in studiefinanciering en dergelijke.
- De rekenvoorbeelden zijn over het algemeen behulpzaam. Maar naarmate er meer vergelijkingen en bedragen in voorkomen, raken sommige (financieel niet geïnteresseerde) nabestaanden soms het spoor bijster.

3.1 Variant A: volledig bedrag ineens uitkeren

Variant A in uitkeringsritme houdt het volgende in:

Bij overlijden van de partner komt er een kapitaal ineens beschikbaar. Dit bedrag is gebaseerd op de leeftijd van de nabestaande, zijn/haar gemiddelde levensverwachting en het inkomen van de overleden partner. De nabestaande mag zelf weten wat hij/zij wil doen met dit bedrag ineens.

Rekenvoorbeeld:

Een nabestaande van 40 jaar heeft nog 40 jaar te leven en zou gedurende die 40 jaar 50% van het modaal salaris (ad € 35.000 p/j of ongeveer 2.917 p/m) krijgen van zijn/haar partner. Stel dat deze nabestaande kiest voor een uitkering ineens, dan krijgt hij of zij een eenmalig bedrag van € 700.000.

Duidelijk is dat men de werking van deze variant goed begrijpt. Het verkrijgen van een kapitaal ineens met het rekenvoorbeeld van 700.000 euro spreekt enorm tot de verbeelding en roept bij sommige nabestaanden visioenen op van een wereldreizen, verre oorden, cruises en andere zaken die bij een luxe leven horen. Maar ook: het aflossen van een hypotheek of andere schuld.

Deze variant doet het nodige stof opwaaien. Een aantal deelnemers reageert beduusd op het grote geld bedrag ineens; zij vinden het bedrag erg hoog en zouden niet weten wat ze hiermee moeten doen. Ofwel omdat zij geen behoefte hebben aan zo'n groot geld bedrag in één keer, ofwel omdat zij het krijgen van een dergelijk groot geld bedrag een te grote verantwoordelijkheid voor zichzelf vinden. Een verantwoordelijkheid waarvan ze bovendien stellen dat lang niet iedereen die aan kan. Ze vinden dat het huidige uitkeringsritme hen veiligheid en zekerheid biedt door de levenslange uitkering.

Een kleiner aantal spreekt deze variant wel aan. Zij vinden het prettig hiermee financiële onafhankelijkheid te creëren of zouden hiermee schulden kunnen aflossen.

Er worden dus zowel voor- als nadelen aan verbonden aan deze variant:

VARIANT A – Volledig bedrag ineens uitkeren	
Voordelen	Nadelen
<ul style="list-style-type: none"> Men beschikt zelf direct over een kapitaal dat naar eigen situatie en inzichten kan worden benut; geeft vrijheid Met het geld wordt financiële ruimte gecreëerd; een hypotheek of schulden kunnen worden afbetaald Men ziet voordeel in het mogelijk beleggen of anders investeren van het geld Beschikking over totale pensioensom, ongeacht eigen levensduur 	<ul style="list-style-type: none"> Men ziet gevaren en risico's in deze variant: er is een kans dat geld over de balk gesmeten wordt Geeft meer 'denk' werk en mogelijke zorgen door al het geld in eigen beheer te hebben Veronderstelt financiële kennis van zaken Men verwacht hier veel belasting over te moeten betalen Men vraagt zich af wat er gebeurt met het geld wanneer zij zelf vroegtijdig komen te overlijden

De financieel adviseurs onderschrijven de geschetste voor- en nadelen. Belastingtechnisch gezien kan deze variant volgens hen behoorlijk wat impact hebben, terwijl nabestaanden misschien te gefocust zullen zijn op het enorme bedrag. Uiteindelijk gaat er waarschijnlijk de helft naar de belastingen is hun verwachting. Ze voegen er wel aan toe dat het mogelijk is om hiermee een op maat gemaakte financiële planning te maken voor nabestaanden die eventueel beter kan aansluiten op hun behoeften en financiële situatie. Tegelijkertijd benadrukken ze dat deze variant een veel te groot beroep doet op de financiële onderlegdheid van nabestaanden; ze zien deze variant wel als een mogelijk aantrekkelijk variant voor heel specifieke situaties, maar dat deze echt vraagt om advies van een deskundige.

Alhoewel er veel voordelen aan deze variant zijn verbonden, lijken de nadelen toch te overheersen. Slechts een enkele nabestaande geeft aan behoefte te hebben aan deze variant. Dit zijn nabestaanden die bijvoorbeeld een (zeer) klein nabestaanden pensioen ontvangen en dit totale bedrag graag in eigen beheer zouden hebben. Of dit zijn bijvoorbeeld nabestaanden die hiermee schulden zouden kunnen afbetalen. De meerderheid geeft echter aan dat deze optie te grote risico's en grote verantwoordelijkheden met zich mee brengt. Men kan zich wel voorstellen dat dit voor bepaalde mensen een prettige variant kan zijn, maar men voorspelt ook dat een groot deel van de nabestaanden deze verantwoordelijkheid niet aan kan.

De financieel adviseurs nemen in feite eenzelfde houding in; ze vinden deze variant veel te grote risico's met zich meebrengen door de vrijheid van het zelf kunnen aanwenden van het kapitaal. Terwijl het huidige uitkeringsritme van het nabestaandenpensioen zekerheid biedt door de levenslange duur.

Vragen die deze variant oproept:

- Is het een bruto of netto bedrag?
- Hoe zit het belastingtechnisch: wat houdt je over?
- Moet het kapitaal worden teruggestort bij eigen overlijden of niet?
- Wat moet je doen met het geld?

Aantrekkelijke variant in sommige situaties/voor sommige doelgroepen

Wie zou er baat hebben bij een dergelijk uitkeringsritme? Nabestaanden hebben de volgende levenssituaties/groepen voor ogen:

- mensen met kleine nabestaandenpensioenen, voor wie het maandelijkse bedrag een extra is (en absoluut niet noodzakelijk)
- mensen met schulden: kunnen ermee afbetaald worden
- mensen met een hypotheek: deze kan worden afgelost
- mensen die eerder willen stoppen met werken; als overbrugging naar het pensioen

- mensen met een behoefte aan een sabbatical of om het roer om te gooien
- mensen die leuke activiteiten (bijvoorbeeld een mooie reis maken) willen doen

Financieel adviseurs laten zich veel minder uit welke groepen wellicht baat hebben bij een uitkering ineens. Ze stellen dat elke situatie van een nabestaande verschillend is en om maatwerk vraagt. Ze moeten weten welke doelen iemand heeft, welke financiële situatie (wel/geen eigen inkomen), hoe de woonsituatie is (wel/geen hypotheek), of er kinderen zijn en de leeftijd van de kinderen. Al deze zaken beïnvloeden volgens hen de eventuele aantrekkelijkheid van welke optie dan ook.

De enige groep voor wie ze een mogelijkheid op voorhand zien is de groep nabestaanden die bijna tegen het eigen pensioen aan zit (mits deze zelf pensioen heeft opgebouwd), waardoor de financiële risico's minder groot kunnen zijn. Of een groep jonge mensen met een goede baan en eigen dito eigen inkomen.

Nabestaanden in eigen woorden over deze variant:

“Ik ruik een mooie villa, een Rolls Royce, 26 vakanties..... maar dan is het op.”

“Ik zou dan in een keer schuldenvrij zijn en nog wat overhouden zelf.”

“Jeetje 700.000 euro. Is wel heel veel geld, maar eenmalig. Wat moet je met zoveel geld? Ik voorzie allemaal foute dingen hoor. Een dure auto. Ik denk dat mensen het niet kunnen handlen.”

“Ik ben wel benieuwd hoe het belastingtechnisch geregeld is, want dat is niet gunstig... Ik had hiervoor echt wel hulp nodig gehad om te kijken hoe ik met het bedrag zou omgaan.”

Financieel adviseurs in eigen woorden:

“Als ik dat bedrag van 700.000 euro zie staan vraag ik me ten eerste af hoe gaan we dat fiscaal realiseren. Want er is 350.000 euro netto wat er uitgekeerd wordt. En mijn vraag is, wat gaat een klant daar mee doen. Het is verleidelijk om je verdriet te verdringen ermee en dingen te kopen, maar die pot is een keer op. En we rekenen nu dat we de klant de regie volledig zelf geven, en ik denk dat deze partner in the end tekort gaat komen. Die gaat namelijk als ie 3,5 ton op zijn rekening krijgt fouten maken door dingen aan te schaffen, en vooral het belasting perspectief hier in mis ik.”

“Mensen moeten denk ik zorgvuldig begeleid worden om te voorkomen dat het geld als sneeuw voor de zon verdwijnt. Ik denk dat heel veel mensen de uitkering of een deel van de uitkering nodig zullen hebben om van te leven.”

Conclusie: de uitkering van het volledige bedrag ineens lijkt aantrekkelijk maar vraagt volgens zowel nabestaanden als financieel adviseurs te veel eigen financiële kennis van nabestaanden om het kapitaal op een goede manier te besteden of aan te wenden. Er zijn (te) grote risico's aan verbonden. In feite krijgen nabestaanden er een zorg bij in plaats dat ze ontzorgd worden.

3.2 Variant B: Geleidelijk aflopend bedrag (hoog-laag)

Variant B houdt het volgende in:

In een hoog-laag variant krijgt de nabestaande de eerste jaren een hogere nabestaandenpensioenuitkering en vervolgens de rest van zijn/haar leven een lagere nabestaandenpensioen-uitkering. Deze lagere uitkering moet minimaal 75% van de hoogste uitkering zijn.

Rekenvoorbeeld:

Stel dat de nabestaande kiest voor 1 jaar hoog, dan zal de uitkering in dat jaar ongeveer 30% hoger zijn dan de gelijkblijvende uitkering. Na dat eerste jaar krijgt hij/zij de rest van zijn/haar leven ongeveer 1,5% minder dan de gelijkblijvende/vaste uitkering.

Voorbeeld:

- Nu: vaste levenslange uitkering: € 17.500 p/j of ongeveer € 1.460 p/m
- Keuze: 1 jaar hoog, daarna levenslang lager:
 - 1^e jaar: € 22.500 p/j of ongeveer € 1.895 p/m
 - Daarna levenslang: € 17.238 p/j of ongeveer € 1.436 p/m

Stel dat de nabestaande kiest voor 10 jaar hoog, levert dit andere cijfers op. De uitkering zal in die 10 jaar ongeveer 17% hoger zijn dan de huidige gelijkblijvende levenslange uitkering. Daarna krijgt hij/zij levenslang ongeveer 12% minder dan de gelijkblijvende/vaste uitkering.

- Nu: gelijkblijvende levenslange uitkering: € 17.500 p/j of ongeveer € 1.460 p/m
- Keuze: 10 jaar hoog, daarna levenslang lager:
 - 1^e 10 jaar: € 20.475 p/j of ongeveer € 1.706 p/m
 - Daarna levenslang: € 15.400 p/j of ongeveer € 1.283 p/m

De voorgelegde variant B begrijpt men over het algemeen redelijk goed, in de zin dat er eerst een hogere uitkering is voor een bepaalde periode gevolgd door een lagere uitkering levenslang. Maar sommige deelnemers begint het te duizelen bij de percentages en rekenvoorbeelden; ze geven aan geen held te zijn met cijfers.

Het gegeven dat het nabestaandenpensioen in eerste instantie hoger is, spreekt nogal wat nabestaanden aan. Dit geeft de mogelijkheid kosten in de eerste periode op te vangen zoals de begrafenis, maar ook om meer financiële ruimte te hebben voor de kosten van opgroeiende/studerende kinderen of om tijdelijk iets minder uren te gaan werken/eerder te stoppen of als overbrugging totdat men zelf met pensioen gaat. Tegelijkertijd schrikt het sommige nabestaanden ook af, omdat ze er risico's aan verbinden. Een tijd lang gewend raken aan een bepaalde bestedingsruimte kan zorgen voor problemen als die bestedingsruimte minder wordt. Ook blijkt men het lastig te vinden zelf te berekenen wat dan het beste zou zijn voor zichzelf: 1 jaar, meerdere jaren? Zeker degenen zonder veel financiële kennis overzien de consequenties van deze keuze moeilijk.

Maar, heel belangrijk: het feit dat deze variant een levenslange uitkering biedt, is voor nogal wat deelnemers een geruststellend idee en groot voordeel.

De voor- en nadelen op een rijtje gezet:

VARIANT B – Geleidelijk aflopend bedrag (hoog-laag)	
Voordelen	Nadelen
<ul style="list-style-type: none">• Financiële ademruimte in eerste periode na het overlijden met extra kosten• Levenslange uitkering biedt zekerheid• Eigen situatie – aflossen hypotheek, wisselen van baan kunnen optimaliseren in de/het eerste (paar) jaar• Eerste jaar of eerste jaren meer nabestaandenpensioen kan welkome overbruggingsperiode betekenen: tijdelijk minder werken ivm zorg voor jonge kinderen• Kan door oudere nabestaanden gebruikt worden als overbruggingsperiode tot eigen AOW/pensioen en geeft de mogelijkheid eerder te stoppen met werken	<ul style="list-style-type: none">• Variant vraagt om zorgvuldige afwegingen. Er is rekenwerk en financieel inschattingvermogen nodig.• De stap van hoog naar laag wordt gezien als groot; men kan gaan leven naar de hogere uitkering wat risico's met zich mee brengt voor de periode met lagere uitkering: onprettige switch, geeft onrust• Wordt gezien als mogelijk risicovolle keuze; financieel adviseur nodig om deze keuze te kunnen maken• Men vraagt zich af: is wat je na 10 jaar krijgt voldoende?

Financieel adviseurs benoemen eveneens het levenslange karakter van de uitkering als groot voordeel met daarbij de mogelijkheid om de eerste periode over wat meer financiële middelen te beschikken. En daardoor kan de nabestaande de eerste jaren misschien wat minder werken of juist de rust krijgen om op termijn meer te gaan werken of extra kosten opvangen. Ze zijn duidelijk meer geporteerd van deze variant vanwege het levenslange karakter in combinatie met wat meer financiële armslag in het begin. Ze laten zich niet zo uit of het dan bij één jaar moet blijven of 10 jaar moet worden; ze pleiten voor de mogelijkheid van een flexibele invulling afhankelijk van de situatie van de nabestaande.

Ze benadrukken dat het er uiteindelijk om gaat tot een verantwoorde financiële planning te komen voor de nabestaande.

Een aantal nabestaanden vindt het best een aantrekkelijke variant, maar uiteindelijk geeft de meerderheid aan bij de vraag of ze er behoefte aan hebben, toch niet gebruik te willen maken van deze variant. Degenen die deze variant niet aantrekkelijk vinden, geven redenen als dat het niet op hen van toepassing is omdat ze de financiële ruimte niet nodig hadden, het idee later minder te krijgen is onaantrekkelijk of men is tevreden met het huidige uitkeringsritme. Voor wie de variant wel aantrekkelijk is, geldt als belangrijkste reden dat de tijdelijke extra financiële ruimte om rustig eigen zaken op orde kunnen brengen fijn zou zijn.

De financieel adviseurs vinden dat deze variant zeker aantrekkelijke elementen heeft, maar vragen zich ook af of nabestaanden in staat zijn om zelf een verantwoorde keuze te maken over de duur van de hogere uitkering en de gevolgen van de lagere levenslange uitkering.

Vragen die deze variant oproept:

- Wat zijn de gevolgen voor ANW, voor eigen uitkering?
- Heb je niet juist later meer geld nodig door inflatie en dergelijke?
- Zijn dit bruto of netto bedragen?
- Hoe pakt dit belastingtechnisch uit?

Aantrekkelijke variant in sommige situaties/voor sommige doelgroepen

Wie zou er baat hebben bij een dergelijk uitkeringsritme? Nabestaanden hebben de volgende levenssituaties/groepen voor ogen:

- Jonge nabestaanden met kleine kinderen
- Oudere nabestaanden die overbruggingsperiode naar eigen pensioen/AOW kunnen hebben; eventueel eerder stoppen met werken
- Mensen met financieel probleem: bijvoorbeeld net huis gekocht op dubbel salaris

Ook bij deze variant benadrukken financieel adviseurs dat de individuele situatie van de nabestaande moet leiden tot een maatwerkoplossing, waarbij de hoog-laag uitkering een goede optie kan zijn. Ze laten zich niet zozeer uit over bepaalde groepen voor wie deze variant bij uitstek geschikt zou zijn.

Nabestaanden over deze variant in hun eigen woorden:

“Dat je je wel moet afvragen dat zodra het lager wordt je wel voldoende hebt; je kan op langere duur een probleem krijgen.”

“Stel je wilt blijven wonen waar je wilt blijven wonen, dan is deze variant wel fijn.”

“Maar ik ben ook erg benieuwd naar laag-hoog (bijvoorbeeld omdat je het nu niet nodig hebt), je het juist later wil en je het aan je kinderen wil geven.”

“Als overlijden plotseling komt, dan zou dit wel een aantrekkelijke optie zijn; je hebt immers kosten van een uitvaart of crematie. Deze optie geeft je tijd om alles weer op de rit te krijgen, kan stukje rust geven.”

Financieel adviseurs over deze variant in hun eigen woorden:

“Ze (nabestaanden) moeten heel goed in hun achterhoofd houden dat het over een x aantal jaar minder gaat worden.”

“Een stukje flexibilisering. of dat nou 10 of 20 procent is, is voor iedereen goed. Flexibiliteit betekent dat je ruimte krijgt om over dingen na te denken, over je keuzes. maar deze 40 jarige kan twee kinderen in de luiers hebben, maar kan ook twee kinderen van 19 hebben. Dus je moet echt per individuele situatie het bekijken.”

Conclusie: Een geleidelijk aflopend bedrag heeft het voordeel in zich van een tijdelijk hogere uitkering en de garantie van een lagere levenslange uitkering erna wat deze optie voor sommigen aantrekkelijk maakt. Deze biedt meer veiligheid en zekerheid voor nabestaanden.

3.3 Variant C: een tijdelijke uitkering over bijvoorbeeld 5 of 10 jaar, daarna geen uitkering meer

Belangrijke kanttekening bij deze variant is dat in de loop van het onderzoek de tekst is aangepast door deze te voorzien van een rekenvoorbeeld: negen respondenten hebben deze variant zonder rekenvoorbeeld gezien en zeven met. Zonder rekenvoorbeeld bleek deze variant namelijk niet goed duidelijk te maken wat het dan zou inhouden in hoogte van de uitkering. Het toevoegen van het rekenvoorbeeld zorgde voor meer begrip en het inzicht dat het maandelijkse bedrag verdeeld over 10 jaar 'hoger' is dan wanneer er levenslang een maandelijks bedrag wordt uitgekeerd.

De tekst die deelnemers in tweede instantie voorgelegd hebben gekregen, luidt als volgt:

Bij deze variant ontvangt de nabestaande de eerste vijf of tien jaar na het overlijden van de partner een uitkering. Na de periode van 5 of 10 jaar stopt de uitkering.

Rekenvoorbeeld:

Uitgaande van een modaal salaris van € 35.000, is de 'gewone huidige' levenslange uitkering € 17.500 per jaar.

Stel dat je kiest voor deze variant, dan zal voor een 40-jarige die nog 40 jaar te leven heeft het bedrag bij een volledige uitkering ineens uitkomen op €700.000.

Als je dat verdeelt over 5 jaar, dan krijg je per jaar €140.000, € 11.666 per maand.

Als je het verdeelt over 10 jaar krijg je €70.000 per jaar, € 5.833 per maand.

Met het rekenvoorbeeld erbij wordt deze variant net als variant A goed begrepen door de nabestaanden; men ziet het tijdelijke karakter van de uitkering evenals de relatief hoge uitkering over vijf of tien jaar.

De reacties op deze variant zijn wisselend. Men vindt het aan de ene kant een duidelijke en aantrekkelijke variant voor bijvoorbeeld het overbruggen van een periode tot aan het eigen pensioen, maar aan de andere kant vinden andere nabestaanden het een onprettig idee dat na een bepaalde periode het nabestaanden pensioen helemaal stopt. Ook wordt als bezwaar ingebracht dat het bedrag dat je dan maandelijks krijgt wel erg hoog is. Men ziet hier risico's in. Alle nabestaanden lijken het erover eens te zijn dat deze variant voor sommige – met vrij specifieke persoonlijke situaties– wel een aantrekkelijke variant kan zijn.

De door nabestaanden gepercipieerde voor- en nadelen:

VARIANT C – Een tijdelijke uitkering over bijvoorbeeld 5 of 10 jaar en daarna geen uitkering meer	
Voordelen	Nadelen
<ul style="list-style-type: none"> • Meer gevoel van eigen regie over het nabestaanden pensioen. • Kan dienen als overbruggingsperiode voor nabestaanden met bijvoorbeeld jonge kinderen – men kan meer werken wanneer kinderen weer ouder zijn. Of wanneer men tegen pensioenleeftijd aanzit- en zelf een aardig pensioen heeft opgebouwd. • Mogelijkheid om een periode lagere (maand) lasten te creëren (bijvoorbeeld door een hypotheek af te betalen) • Een ruime periode na overlijden met deze variant volledig geldzorgen vrij zijn 	<ul style="list-style-type: none"> • De eindigheid van de uitkering in tegenstelling tot de huidige levenslange uitkering • Het bedrag wat je per maand zou krijgen wordt als (erg) hoog gezien (incidenteel geld vindt men spannend). • Heeft het risico in jezelf rijk rekenen en te veel leven naar een hoge uitkering die later toch wegvalt. • Heeft als voorwaarde dat je wel enigszins financieel onderlegd moet zijn; het bedrag moet slim belegd of geïnvesteerd worden • Zonder financiële kennis een professioneel advies nodig • De periode wordt als (te) kort gezien • De aanname is dat dit belastingtechnisch minder voordelig is

Financieel adviseurs zijn enerzijds positiever over deze variant ten opzichte van het bedrag ineens, omdat het totale pensioenbedrag over 5 of 10 jaar wordt uitgesmeerd. Deze variant komt wat hen betreft eveneens tegemoet aan de behoefte tot meer flexibiliteit in het uitkeringsritme, maar men vindt dat dan ook andere periodes mogelijk zouden moeten zijn met een maximum van 15 jaar. Anderzijds vinden financieel adviseurs

het risicovol voor nabestaanden dat de uitkering na de afgesproken periode ophoudt en dat het (te) veel vraagt van nabestaanden om er op een goede manier mee om te gaan.

De meerderheid van de nabestaanden geeft aan hier (zeker) geen behoefte aan te hebben. Zij zijn hier vrij expliciet in: de uitkeringsperiode is te snel voorbij en dat brengt risico's met zich mee; het hoge maandelijkse bedrag geeft het gevoel dat er een lotto is gewonnen en men moet (dus) financieel een beetje onderlegd zijn om het op een goed manier te investeren en te gebruiken. Een aantal van hen vindt investeren/beleggen bovendien spannend en wil juist liever levenslange zekerheid. Een beperkt aantal nabestaanden geeft aan hier wel behoefte aan te hebben. De aantrekkelijkheid ervan is voor hen gelegen in de mogelijkheid specifieke periodes te kunnen overbruggen; tot aan de pensioenleeftijd of tot kinderen bijvoorbeeld ouder zijn om dan zelf meer te kunnen werken.

Financieel adviseurs zijn eveneens terughoudend over deze variant met als belangrijkste bezwaar dat mensen slecht in staat zullen zijn om hun financiële situatie en behoeften op termijn zodanig in te kunnen schatten dat ze met deze keuze uit de voeten kunnen. Er zijn te veel risico's aan verbonden in hun optiek.

Vragen die deze variant oproept:

- Is het dan zo dat je dat totale bedrag verspreid krijgt over 5 of 10 jaar? (zonder rekenvoorbeeld)
- Hoe zit het fiscaal: ga je heel veel belasting betalen?
- Wat gebeurt er als je hertrouwt: stopt de uitkering dan?
- Gaat het om een bruto of netto bedrag?
- Wat gebeurt er als de nabestaande voordat de 5 of 10 jaar voorbij zijn overlijdt?

Aantrekkelijke variant voor beperkt aantal situaties

Wie zou er baat hebben bij een dergelijk uitkeringsritme? Nabestaanden hebben de volgende levenssituaties/groepen voor ogen:

- Voor nabestaanden dicht bij de pensioengerechtigde leeftijd en die voldoende eigen pensioen hebben (overbrugging periode)
- De jongere nabestaanden die carrière willen maken/ het roer om willen gooien/ een eigen bedrijf willen beginnen
- Mensen die van hun eigen inkomen voldoende kunnen rondkomen
- Schulden of hypotheek kunnen ermee afbetaald worden (maar aanzienlijk minder mensen noemen deze voordelen bij deze variant)

Nabestaanden in eigen woorden:

“Het is aantrekkelijk natuurlijk. Maar na die 10 jaar, wat doe je dan. Heb je dat gespaard of....?”

“Als je je financiën op een rijtje hebt zou dit een mooie optie zijn.”

“Voor mij persoonlijk zou dit best een aantrekkelijke optie zijn geweest; in 10 jaar hoger bedrag. Over 10 jaar is mijn jongste dochter 15, dus kan ik weer meer werken.”

“Ik heb zelf maar weinig pensioen opgebouwd. 10 jaar kan aantrekkelijk zijn als ik goed pensioen had gehad.”

“Je valt hard terug na die 10 jaar; en incidenteel geld vind ik eng.”

Financieel adviseurs in eigen woorden:

“Hiermee geef je zo veel flexibiliteit dat je ze 5 tot 10 jaar geeft en daarna niks meer. Dit roept bij mij vragen op, en ik blijf er bij dat de nabestaandenpensioen er op gemaakt is om levenslang te zijn, dus dat strookt niet met wat hier staat. dus dan zeg je eigenlijk tegen een klant dat ze moeten zorgen dat hun leven over 5 of 10 jaar op orde is, maar dat kan je niet garanderen.”

Conclusie: een maandelijks bedrag over 5 of 10 jaar is voor slechts een enkele nabestaande interessant, vooral ter overbrugging van een bepaalde periode. Volgens zowel nabestaanden zelf als financieel adviseurs kleven er risico's aan deze variant en hebben nabestaanden goed financieel advies nodig om deze in overweging te nemen.

3.4 Variant D: percentage ineens (10%), het restant als levenslange uitkering

In deze variant kan een nabestaande ervoor kiezen om 10% van het nabestaandenpensioen ineens te ontvangen. Daarnaast ontvangt een nabestaande een percentage van het laatstverdiende loon van de overleden partner levenslang. Uitgangspunt is 50% van het laatstverdiende loon van de overleden partner. Indien de nabestaande een bedrag ineens wil opnemen wordt dit levenslange bedrag iets lager.

Het bedrag dat een nabestaande als bedrag ineens krijgt is hoger naarmate de nabestaande jonger is. Jongere nabestaanden hebben immers een langere levenslange uitkering, wanneer je daar 10% van neemt resulteert dat ook in een hoger bedrag.

Rekenvoorbeeld:

Uitgaande van een modaal salaris van € 35.000, is de 'gewone huidige' levenslange uitkering € 17.500 per jaar.

Stel dat je kiest voor deze variant, dan zal voor een 40-jarige die nog 40 jaar te leven heeft het bedrag ineens € 70.000 bedragen, de levenslange uitkering wordt verlaagd tot € 15.750 p/j of 1.313 p/m.

Voor een 50 jarige die nog 30 jaar te leven heeft zal het bedrag ineens € 52.500 bedragen, de levenslange uitkering wordt verlaagd tot € 15.750 p/j of 1.313 p/m.

De variant wordt goed begrepen door de deelnemers; ze koppelen terug dat men eenmalig een percentage krijgt van de totale som en ook een levenslange uitkering. De rekenvoorbeelden geven over het algemeen duidelijkheid, maar blijken bij navraag niet altijd grondig te zijn doorgenomen. Waarom bijvoorbeeld de jongere nabestaande meer krijgt levenslang is niet voor iedereen duidelijk.

Meerdere nabestaanden verbinden vooral voordelen aan deze variant in uitkeringsritme. Men ziet het bijvoorbeeld als de 'luke' variant van variant B (hoog-laag uitkering) of maakt de vergelijking met de plannen van het ABP voor het ouderdompensioen. Maar vooral vindt men het heel fijn dat bij deze variant de zekerheid van het maandelijkse bedrag voor de rest van het leven blijft, maar ook dat je als nabestaande eenmalig een bedrag krijgen dat je naar eigen inzicht kunt besteden. Er worden minder nadelen genoemd dan bij de overige varianten.

Welke voor- en nadelen verbindt men aan deze variant?

VARIANT D – Percentage ineens (10%), het restant als een levenslange maandelijks uitkering	
Voordelen	Nadelen
<ul style="list-style-type: none">• Grootste voordeel: zowel een deel te besteden naar eigen keuze als de zekerheid van een levenslange uitkering• De zekerheid van het maandelijks een vast bedrag ontvangen voor de rest van het leven• Positief om eenmalig een deel van het nabestaandenpensioen te ontvangen: geeft even financiële ademruimte/reserve• Met het bedrag ineens kunnen bepaalde kosten worden opgevangen: begrafenis/crematiekosten, deel aflossen hypotheek	<ul style="list-style-type: none">• Het maandelijkse (rest)bedrag is lager en dat is onaantrekkelijk of onvoldoende om prettig van te kunnen leven.• Vraagt mogelijk om aanpassing levensstijl bij lagere uitkering• De nabestaande moet over voldoende financieel inzicht beschikken; het risico is dat men het niet nuttig besteedt of later te weinig geld heeft

Financieel adviseurs zijn eveneens te spreken over deze variant. Enerzijds krijgen mensen een bepaald bedrag ineens tot hun beschikking waardoor ze meer financiële armslag hebben, anderzijds hebben ze de garantie van een levenslange – weliswaar lagere – uitkering. Ze maken in hun adviespraktijk mee dat mensen geen overlijdensverzekering hebben afgesloten, geen echte financiële buffer hebben, een hypotheek hebben afgesloten of huurappartement hebben betrokken gebaseerd op twee salarissen; dan ontstaat er een financieel gat zo vlak na het overlijden van een partner. Variant D Zou hierin kunnen voorzien.

Wat financieel adviseurs bij eerdere varianten hebben aangegeven blijft nu ook overeind: het is goed om nabestaanden keuzes te bieden in het uitkeringsritme en dit is een relatief veilige keuze.

Een aantal nabestaanden geeft aan deze optie wel overwogen te hebben als ze deze hadden gekregen. Maar ondanks dat veel nabestaanden overwegend positief over deze optie zijn, geeft de meerderheid aan niet van deze variant gebruik te maken. Bijvoorbeeld omdat zij de huidige regeling prettig vinden, omdat zij liever het hele leven hetzelfde ontvangen of omdat zij het bedrag ineens niet nodig hebben gehad (hypotheek is afbetaald, er zijn geen schulden of men had uitvaart verzekering).

Financieel adviseurs vinden deze variant gunstig en denken dat deze voor nabestaanden een aantrekkelijke en niet al te risicovolle keuze biedt.

Vragen die deze variant oproept:

- Hoe werkt het belastingtechnisch?
- Wat als je ouder dan 80 jaar wordt: gaat de uitkering dan door?
- Wat gebeurt er als je zelf snel overlijdt: moeten kinderen dan de 10% terug betalen?
- Is dit netto of bruto?

Aantrekkelijke variant voor verschillende situaties

Wie zou er baat hebben bij een dergelijk uitkeringsritme? Nabestaanden hebben de volgende levenssituaties/groepen voor ogen:

- De jonge nabestaande; ademruimte voor net na overlijden en verder wel de zekerheid van een vast bedrag per maand
- Deze variant is juist niet leeftijdsgebonden en kan voor alle nabestaanden even lucht geven plus zekerheid: vooral voor mensen zonder spaargeld, zonder overlijdensrisicoverzekering op hypotheek, als spaarpotje voor later
- Om kosten af te dekken als begrafenis/crematiekosten, schulden of hypotheek

Financieel adviseurs zien deze variant inzetbaar voor heel uiteenlopende groepen, maar zeker voor degenen die het niet breed hebben of weinig of geen reserves. Hiermee kan een ontstaan financieel gat in de eerste periode worden gedicht.

In eigen woorden van nabestaanden:

“Kan interessant zijn. Als iemand met schulden zit, dan is zo'n 10% ineens mooi om schulden af te lossen.”

“Voor sommige mensen heel prettig, maar voor mij hoeft dat niet omdat ik een financieel goede positie heb.”

“Het percentage is fijn, maar dan houdt je minder over voor de rest van de maanden.”

“Nee hoor heb hier geen behoefte aan. Ik heb mijnzaakjes op orde; hypotheek afbetaald, dan zou ik een doel zoeken voor het geld.”

“Er staat dat je voor de rest van je leven minder krijgt; daarom zou ik er geen gebruik van maken. Dit is voor mij niet rendabel/aantrekkelijk.”

In eigen woorden van financieel adviseurs:

“Deze is wat minder risicovol dan variant C of A. deze kan inspelen op kortstondige behoefte, zoals korte termijn financiële behoefte. Je kunt er een bestendig levenspatroon mee ontwikkelen.”

“Je kunt maar beter iets te kiezen hebben dan niets te kiezen. Dit is wel wat voor jongere mensen die weinig geregeld hebben financieel. Geen afdoende overlijdensdekking in de hypotheek om maar wat te noemen. Die blijft bijna volledig of veel te hoog doorlopen. Hiermee zou je een stukje hypotheek kunnen aflossen.”

“Dit is hoe ik het zou doen. Ik denk dat het goed is voor mensen die het minder breed hebben om eerst een hoge uitkering te krijgen, om door die zure appel heen te bijten. Maar hier blijft mijn hart in zitten en dat is het levenslange karakter, dat biedt mensen een vorm van stabiliteit. Dat is ten allen tijde het doel geweest van het nabestaandenpensioen.”

Conclusie: 10% ineens en het overige uitgekeerd als levenslang pensioen is een variant die zowel bij nabestaanden als bij financieel adviseurs goed landt. Vanwege het feit dat deze financiële armslag biedt in de periode volgend op het overlijden en tegelijkertijd de zekerheid biedt van een - weliswaar lager - levenslang pensioen.

4. Evaluatie varianten en randvoorwaarden

In dit slothoofdstuk maken we de balans op en gaan we in op de behoefte van nabestaanden aan keuzemogelijkheden met betrekking tot het uitkeringsritme in het nabestaandenpensioen, in hoeverre ze daar voorwaarden aan verbinden, welke variant uiteindelijk het beste scoort en de zienswijze van financieel adviseurs op de thematiek.

4.1 Het bieden van keuzes: wel of geen goede optie

Zowel nabestaanden als financieel adviseurs zijn eensluidend van mening dat het bieden van meer keuzes in het uitkeringsritme van het nabestaandenpensioen een goed idee is.

Dat wordt ingegeven door de volgende argumenten:

- keuzevrijheid is altijd goed; geeft de mogelijkheid van meer eigen regie en flexibiliteit
- keuzevrijheid past in deze tijd (argument van financieel adviseurs)

Opvallend is echter dat de nabestaanden onmiddellijk een paar voorwaarden verbinden aan het bieden van meer keuze, namelijk:

- financieel advies is nodig om een verantwoorde keuze te maken
- een dergelijke keuze kan pas na verloop van tijd worden gemaakt; na drie tot zes maanden op zijn vroegst tot een jaar

De meeste nabestaanden geven aan dat zij zichzelf niet zo goed in staat achten om zelfstandig tot een goede keuze te komen vanwege het feit dat de consequenties groot zijn en de keuze niet meer kan worden teruggedraaid. Dit wordt nog eens bevestigd door het feit dat de meesten van hen hulp hebben gezocht/gekregen bij het afhandelen van regelzaken na het overlijden van hun partner. En bij nogal wat van hen ontbreekt de financiële kennis om dit te kunnen. Enige ondersteuning door een deskundige op het terrein van financiën en persoonlijke financiële planning is dan echt noodzakelijk. Liefst van een onafhankelijk adviseur die geen belangen heeft bij een bepaalde uitkomst. Nabestaanden denken dan vooral aan een financieel adviseur bij een adviesbureau, eventueel iemand vanuit de overheid of van de pensioenuitvoerder.

Ook brengen ze heel duidelijk naar voren dat ze een keuze met zulke verstreckende gevolgen voor hun financiële positie pas na verloop van tijd kunnen maken, omdat de eerste tijd hun emoties de overhand hadden en ze niet het risico willen lopen dan gedwongen te worden tot een keuze. Een deelneemster heeft het aan de hand gehad met een levensverzekering en vond het afschuwelijk dat ze de druk voelde om een keuze te maken.

In die zin zijn er ook nabestaanden die wat huiverig zijn om alle opties als keuze aan te bieden. Zeker bij het kapitaal ineens en het volledige kapitaal uitgesmeerd over 5 of 10 jaar vinden nogal wat deelnemers dat de risico's groot zijn en dat het de vraag is of elke nabestaande daarmee uit de voeten kan. Dat betekent dat sommigen om die redenen pleiten voor het laten vervallen van de variant van het volledige bedrag ineens.

Sommige nabestaanden vinden - en financieel adviseurs beamen dat - dat het bieden van keuzes kan leiden tot keuzestress en dat dat ook niet de bedoeling kan zijn van het geven van meer keuzes in uitkeringsritme.

Financieel adviseurs staan unaniem positief tegenover het principe van meer keuzes in uitkeringsritme; daarmee wordt het in hun ogen veel beter mogelijk om een op maat gemaakte financiële planning voor nabestaanden te realiseren, rekening houdend met hun specifieke omstandigheden. Ze hebben het in dit verband over de toegevoegde waarde van flexibiliteit en vinden het een verrijking ten opzichte van de huidige situatie met het vaste uitkeringsritme. Maar, net zoals nabestaanden zelf, hebben ze twijfels of nabestaanden hier wel toe in staat zijn. Hoog opgeleide mensen, mensen met financieel inzicht kunnen dat misschien wel aan, maar mensen met financiële problemen, een laag inkomen, zonder financieel inzicht naar hun mening

zeker niet. En het mag volgens hen niet zo zijn dat mensen aan hun lot worden overgelaten en de opties voorgelegd krijgen zonder enige ondersteuning. Enkele adviseurs zijn zelfs voorstander van een verplichting tot het inwinnen van financieel advies, in ieder geval voor de variant van het kapitaal ineens en het kapitaal uitgesmeerd over 5 of 10 jaar. Dit omdat ze verwachten dat mensen verleid kunnen raken door de hoge bedragen zonder zich voldoende rekenschap te geven van hun financiële behoeften nu en op termijn.

Ook vinden ze dat nabestaanden dit soort beslissingen niet te snel na het overlijden van hun partner kunnen nemen en denken eerder aan een periode van drie tot zes maanden.

Financieel adviseurs zijn expliciet in wat ze van welke partij verwachten op dit vlak:

- overheid en pensioenuitvoerders moeten informatie verschaffen over de keuzemogelijkheden met rekenvoorbeelden
- banken hebben in de ogen van financieel adviseurs vaak te veel een eigen belang om nabestaanden goed bij te kunnen staan
- financieel adviseurs hebben de kennis en expertise om nabestaanden goed bij te staan.

Overigens: zowel enkele nabestaanden als financieel adviseurs pleiten voor het meer op voorhand informeren en voorlichten van burgers over de situatie van een vroegtijdig overlijden van de partner. Dit omdat ze merken dat men er vaak niet bij (wil) stilstaat (n) en dit tot grote financiële problemen en onzekerheid kan leiden bij nabestaanden.

Financieel adviseurs noemen in dit verband hun zorgplicht richting hun klanten om hen zo goed mogelijk voor te lichten over consequenties van keuzes.

4.2 Welke variant(en) sluiten het beste aan bij behoefte nabestaanden

De nabestaanden is gevraagd welke variant in uitkeringsritme hun voorkeur zou hebben. Een paar van hen willen de keuze niet en houden vast aan het huidige uitkeringsritme, omdat ze dat het prettigst vinden. Verder blijkt dat de variant met 10% in een keer en een levenslang lager pensioen door de meeste nabestaanden wordt geprefereerd. Een aantal vindt meerdere varianten in aanmerking komen en hebben het dan over beide vormen waarin een levenslange component zit. Ook een paar nabestaanden vinden de uitkering van het volledige bedrag ineens wel aantrekkelijk, ofwel om daarmee uit de schulden te komen ofwel om de vrijheid die deze variant biedt. Ook gaat voor een enkeling op dat het ontvangen van een bedrag in een keer aantrekkelijker kan zijn dan maandelijks een gering bedrag dat je eigenlijk niet nodig hebt. De variant met een tijdelijke uitkering van 5 of 10 jaar krijgt de minste voorkeur, maar dat heeft ook te maken met de omstandigheid dat men de eerste onderzoeksdag geen idee had van de hoogte van de uitkering.

De meeste nabestaanden lijken geneigd de variant te kiezen die voor hen de meeste zekerheid of veiligheid geeft; nogal wat van hen staan huiverig tegenover het volledige bedrag ineens, omdat ze voorzien dat ze er een zorg bij krijgen (goed investeren) in plaats van dat ze ontzorgd worden. Hun persoonlijke situatie is zeker van invloed op de keuze voor een variant in uitkeringsritme. Het wel/niet hebben van (jonge) kinderen, een relatief korte tijd tot de pensioenleeftijd, het hebben van schulden, hypotheek, wel/geen eigen inkomen zorgen voor verschillende afwegingen.

Financieel adviseurs zijn niet zo geneigd om een keuze te maken voor de ene of andere variant, omdat ze het juist heel goed vinden dat er meerdere keuzes mogelijk zijn en dat deze de mogelijkheid bieden een keuze te maken die zo goed mogelijk is afgestemd op de behoefte van nabestaanden. Maar enkele van hen zijn toch eerder geneigd de varianten te adviseren waar een levenslange component in zit, omdat dit wel meer flexibiliteit geeft dan het huidige uitkeringsritme zonder dat er al te grote risico's worden gelopen.

Er zijn heel veel zaken die volgens de financieel adviseurs een goede keuze beïnvloeden: het persoonlijk inkomen van de nabestaande, baan(perspectief), bezittingen, gezinssituatie, toekomstplannen.

Bijlage 1 – Onderzoeksverantwoording

Onderzoeksverantwoording

Kantar Public heeft in mei 2021 16 online interviews uitgevoerd met nabestaanden wiens partner voor zijn/haar pensioendatum is overleden in de afgelopen vijf jaar. Daarnaast zijn zes individuele interviews gevoerd met financieel adviseurs.

De selectie van de nabestaanden is via NIPObase verlopen. Door middel van een screening uit ons panel is nagegaan of mensen tussen 2020 en 2015 hun partner hebben verloren voor zijn/haar pensioendatum. Tevens moesten nabestaanden een nabestaandenpensioen ontvangen via het pensioenfonds van het werk van de overleden partner. 309 nabestaanden voldeden aan de criteria en van hen waren 186 nabestaanden bereid om met ons in gesprek te gaan over hun financiële positie. We hebben 160 nabestaanden een uitnodiging gestuurd, rekening houdend met een gewenste spreiding over:

- jaar overlijden partner (zo recent mogelijk)
- het al dan niet hebben van (jonge) thuiswonende kinderen
- het al dan niet hebben van een inkomen boven of beneden modaal niveau
- het al dan niet hebben van werk

Uit de 76 aanmeldingen van nabestaanden die uiteindelijk wilden meedoen en beschikbaar waren op de onderzoeksdagen zijn 16 deelnemers uitgenodigd. Een overzicht van de achtergrondgegevens van de deelnemers is opgenomen in bijlage 3. De gesprekken met nabestaanden hebben plaatsgevonden op 10, 11 en 17 mei 2021.

De financieel adviseurs zijn geworven door een gespecialiseerd selectiebureau. Van belang bij de uitnodiging van financieel adviseurs was dat ze ervaring hebben opgedaan met het adviseren van mensen wiens partner voor zij/haar pensioendatum is overleden. Verder hebben we een spreiding aangehouden over financieel adviseurs die als zelfstandige werkzaam zijn en zij die bij een kleine of grotere organisatie werkzaam zijn. De gesprekken met financieel adviseurs hebben plaatsgevonden in de laatste week van mei 2021.

De opdrachtgever is van tevoren bekend gemaakt aan de deelnemers.

De individuele interviews zijn gevoerd aan de hand van twee gespreksleidraden die in overleg met SZW zijn opgesteld (zie bijlage 2). De interviews met nabestaanden namen een uur in beslag, voor de interviews met financieel adviseurs hebben we 45 minuten uitgetrokken.

De interviews zijn genotuleerd en/of uitgewerkt. Voor de analyse zijn de gespreksverslagen doorgenomen op de verschillende thema's en zijn de antwoorden geïnventariseerd. Aan de hand van deze inventarisatie en de observaties van de onderzoekers is het rapport geschreven.

Bijlage 2 – Gespreksleidraden met varianten in uitkeringsritme

Gespreksleidraad nabestaanden

1. Inleiding (2 min)

- **Introductie** interviewer en Kantar.
- Onderwerp van het onderzoek: Heel fijn dat u mee wil doen aan dit onderzoek. We willen het in dit interview graag met u hebben over uw financiële positie als nabestaande van een partner die voor zijn/haar pensioendatum is overleden. Onderdeel hiervan is dat wij u een aantal keuzes voorleggen in de uitbetaling van het nabestaandenpensioen die eventueel in de toekomst kunnen gaan gelden. We zijn benieuwd hoe het op u overkomt, wat u hiervan vindt, of het duidelijk is en dergelijke.
- Wij zijn een **onafhankelijk onderzoeksbureau** en hebben geen belang bij de uitkomsten van het onderzoek. Daarnaast gaan we vertrouwelijk om met uw gegevens.
- **Opdrachtgever:** We doen dit onderzoek in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
- **Spelregels:**
 - Er zijn geen goede of foute antwoorden. We zijn benieuwd wat u ervan vindt
 - Meekijken opdrachtgever (verklaring), opnameapparatuur, notulist
- **Kort voorstellen:** leeftijd, woonplaats, dagelijkse bezigheden, gezinssituatie (wel/geen kinderen)

2. Algemene vragen over uw financiële positie (8 minuten)

INT: Gebruik eventueel input uit screening

- Als we het goed hebben begrepen is uw partner de afgelopen jaren overleden. Wanneer, in welk jaar was dat?
- En u heeft aangegeven dat u een nabestaanden (partner)pensioen ontvangt van het pensioenfonds/pensioenverzekeraar van zijn of haar werk, klopt dat? Via welk pensioenfonds/verzekeraar krijgt u dit pensioen?
- Hoe was uw situatie destijds: had uw werk, en zo ja: voor hoeveel uur? Indien kinderen: hoe oud waren uw kinderen toen?
- En heeft u ook andere inkomsten of uitkeringen gehad na het overlijden van uw partner? Welke waren dat? (anw, overlijdensrisicoverzekering, salaris, overlijdensuitkering werkgever partner (tenminste 1 maandsalaris inclusief vakantiegeld))
- Hoe is het proces destijds verlopen om het nabestaandenpensioen te krijgen? Kunt u daar kort iets over vertellen?
- Hoe vond u het om destijds dit te moeten regelen/na te denken over uw financiële positie en toekomst?
- Heeft u toen hulp gezocht/gekregen bij het regelen van alle financiële zaken na het overlijden van uw partner? Van wie/wat?
- En voelde u zich destijds ook geholpen? Waardoor kwam dat?
- Wat vindt u van de maandelijkse vaste uitkering en dat u dit de rest van uw leven krijgt: is dat goed voor u of zou u daar liever zelf een keuze in hebben gehad? Waarom? En hoe dan wel?
- Als u uw huidige financiële positie moet omschrijven, welke omschrijving komt dan het dichtst in de buurt:
 - ik heb het financieel goed
 - ik heb het financieel niet ruim, maar wel ruim voldoende
 - ik heb het financieel krap
- Wat betekent het nabestaandenpensioen voor u: is het een noodzakelijke aanvulling op uw persoonlijke inkomen of een niet noodzakelijke aanvulling?
- Hoe ziet u uw financiële toekomst: maakt u zich daar zorgen over of niet? Waar zit 'm dat in?

3. Concepten testen (40 min)

INT: Per respondent worden alle 4 varianten in wisselende volgorde aan de deelnemers voorgelegd. Per concept worden verdiepende vragen gesteld.

Ik ga u zo een paar keuzes laten zien, die betrekking hebben op de manier waarop uw nabestaandenpensioen kan worden uitgekeerd. Let wel: het gaat niet om een verschil in wat u in totaal krijgt, maar meer in de manier waarop. We zijn benieuwd wat uw reactie daarop is en wat u ervan vindt. Ik ga deze varianten aan u voorleggen door mijn scherm te delen. U kunt de tekst rustig lezen, laat het weten als u ermee klaar bent. Dan zou ik u hierna graag wat vragen erover willen stellen. Uitgangspunt bij alle varianten is dat er wordt uitgegaan van een gemiddelde levensverwachting van 80 jaar en een modaal inkomen van 35.000 van de overleden partner.

Reactie variant 'A (volledig bedrag ineens uitkeren)' (10 minuten)

Int: variant A 'volledig bedrag in een keer' op het scherm delen, de participant rustig laten lezen. Wanneer uitgelezen:

- Wat is uw eerste reactie, wat roept het bij u op?
- Wat houdt dit volgens u in? Wat wordt hier voorgelegd?
- In hoeverre is het duidelijk? Roept dit vragen bij u op? Zo ja, welke?
- In hoeverre spreekt het aanbod u aan? Waarom?
- Wat zou deze keuze u opleveren? Wat is uw voordeel?
- En wat zou het nadeel kunnen zijn van dit aanbod?
- Is dit nieuw voor u of niet?
- Is dit iets waar u behoefte aan zou hebben gehad? En had u er eventueel gebruik van willen maken? Waarom wel / niet?

Concept specifieke vragen:

- Wat vindt u ervan dat u een bedrag ineens krijgt en u zelf mag bepalen wat u daarmee doet?
- Wat zou u doen met zo'n bedrag ineens? (INT.: denk aan: maandelijks pensioen kopen, afbetalen huis)
- Wat vertelt het rekenvoorbeeld u, is het duidelijk?
- In welke situaties, voor wie zou dit een aantrekkelijke variant kunnen zijn? Waarom?

Nu wil ik u een andere mogelijkheid voorleggen. Dit gaat weer op dezelfde manier als zojuist. Leest u de tekst rustig door en laat het weten als u daarmee klaar bent.

Reactie variant B 'geleidelijk aflopend bedrag (hoog-laag)' (10 min)

Int: variant 'geleidelijk aflopend bedrag' op het scherm delen, de participant rustig laten lezen. Wanneer uitgelezen:

- Wat is uw eerste reactie, wat roept het op?
- Wat houdt dit volgens u in? Wat wordt hier voorgelegd?
- In hoeverre is dit duidelijk? Roept dit vragen bij u op? Zo ja, welke?
- In hoeverre spreekt dit u aan? Waarom?
- Wat denkt u dat het u zou opleveren? Wat is uw voordeel?
- En wat zou het nadeel kunnen zijn van dit aanbod?
- Is dit nieuw voor u of niet?
- Is dit iets waar u behoefte aan zou hebben gehad? En had u er eventueel gebruik van willen maken? Waarom wel / niet?

Concept specifieke vragen:

- Wat vindt u van het principe dat u kunt kiezen voor een hogere pensioenuitkering het eerste jaar/de eerste jaren en daarna een lagere levenslange uitkering?
- Hoe lang zou die periode volgens u moeten zijn?
- Heeft u destijds deze keuze gekregen ten aanzien van de uitbetaling van het nabestaandenpensioen?
- En had u eventueel een dergelijke keuze willen hebben in de uitbetaling van het nabestaandenpensioen? Waarom?

- Wat wordt volgens u bedoeld met de verhouding 100 staat tot 75?
- Wat vindt u van het eerste rekenvoorbeeld, wat wil men daarmee zeggen?
- Is het rekenvoorbeeld duidelijk of niet? Waar zit 'm dat in?
- En wat vindt u van het tweede rekenvoorbeeld: is dat duidelijk of niet? Waardoor komt dat?
- Het mogelijk voordeel zou kunnen zijn dat u in de eerste periode na het overlijden van uw partner wat meer financiële ruimte zou hebben. In hoeverre was dat prettig of nodig geweest voor u?
- In welke situaties, voor wie zou dit een aantrekkelijke variant kunnen zijn? Waarom?

Reactie variant C 'tijdelijke uitkering, daarna stop' (10 min)

Int: variant C 'tijdelijke uitkering' op het scherm delen, de participant rustig laten lezen. Wanneer uitgelezen:

- Wat is uw eerste reactie, wat roept het op?
- Wat houdt dit volgens u in? Wat wordt hier voorgelegd?
- In hoeverre is dit duidelijk? Roept dit vragen bij u op? Zo ja, welke?
- In hoeverre spreekt dit u aan? Waar zit 'm dat in?
- Wat zou dit u opleveren? Wat is uw voordeel?
- En wat zou het nadeel kunnen zijn van dit aanbod?
- Is dit nieuw voor u of niet?
- Is dit iets waar u behoefte aan zou hebben gehad? En had u er eventueel gebruik van willen maken? Waarom wel / niet?

Concept specifieke vragen:

- Wat vindt u ervan dat u 5 of 10 jaar een pensioenuitkering zou kunnen krijgen en daarna niet meer? Waarom vindt u dat?
- Hoe lang zou die periode volgens u moeten zijn? Is 5 jaar genoeg of moet deze langer zijn? Hoe lang dan?
- Wat zou in uw situatie voldoende of passend zijn geweest?
- Mogelijk voordeel zou kunnen zijn dat je met deze variant in staat bent om langzaam je inkomsten te verhogen (door te gaan/meer te gaan werken) of je uitgaven aan te passen (kleiner wonen, niet 2 auto's bijv.) of als overbrugging naar je pensioen, terwijl je financiële ondersteuning krijgt en dat je die na de 5 of 10 jaar niet meer nodig hebt. Ziet u dat als een voordeel?
- In welke situaties, voor wie zou dit een aantrekkelijke variant kunnen zijn? Waarom?

Reactie variant D '10% ineens, rest levenslang maandelijks' (10 min)

Nu wil ik u nog een variant laten lezen, deze zal ik ook delen op het scherm. Daarna stel ik er weer wat vragen over. *Int: Laat de variant D zien.*

- Wat is uw eerste reactie, wat roept het op?
- Wat houdt dit volgens u in? Wat wordt hier voorgelegd?
- In hoeverre is dit duidelijk? Roept dit vragen bij u op? Zo ja, welke?
- In hoeverre spreekt het u aan? Waarom?
- Wat zal het u opleveren, wat is uw voordeel?
- En wat zou het nadeel kunnen zijn van dit aanbod?
- Is dit nieuw voor u of niet?
- Is dit iets waar u behoefte aan zou hebben gehad? En had u er eventueel gebruik van willen maken? Waarom wel / niet?

Concept specifieke vragen:

- Waardoor komt het dat een jongere nabestaande een hoger bedrag ineens krijgt dan een oudere? Waar zit 'm dat in? (INT.: bedoeld om begrip naar voren te krijgen van principe)
- Wat vindt u ervan dat je naast een bedrag ineens levenslang een percentage (iets minder dan 50%) van het laatstverdiende loon van de partner zou krijgen? Waarom?
- Wat vindt u van de rekenvoorbeelden?
- Mogelijk voordeel van deze variant zou kunnen zijn dat je eenmalige kosten vlak na het overlijden van de partner zoals bijv. een begrafenis of verhuizing makkelijk kunt opbrengen met de uitkering ineens van 10%; vindt u dat een voordeel?

- Nadeel is dat je levenslang een wat lagere uitkering krijgt: wat vindt u daarvan?
- In welke situaties, voor wie zou dit een aantrekkelijke variant kunnen zijn? Waarom?

3. Evaluatie concepten (8 min)

We hebben u nu een aantal varianten laten zien hoe het nabestaandenpensioen zou kunnen worden uitgekeerd. (INT.: Noem deze nog even kort)

- Zo alles bij elkaar genomen, wat vindt u van deze keuzemogelijkheden in uitkeringsritme: wilt u een keuze hebben hoe het nabestaandenpensioen wordt overgemaakt of niet? Waarom?
- In hoeverre ziet u uzelf in staat om dit soort keuzes te maken?
- En hoe zou dat zijn geweest in de periode vlak na het overlijden van uw partner?
- Na hoeveel tijd zou u de keuze goed hebben kunnen maken?
- Wat vindt u: moeten nabestaanden helemaal vrij zijn om te kiezen uit alle opties in het uitkeringsritme of zouden ze een beperkt aantal opties moeten krijgen? Waar is dat van afhankelijk?
- Welke variant(en) zou dan uw voorkeur hebben? Waarom?
- In hoeverre heeft uw situatie (met jonge/studerende kinderen, met/zonder baan, met/zonder nieuwe partner) invloed op wat u prettig zou vinden in uitkeringsritme: wilt u geen keuze hierin of wel een keuze?
- Zo'n keuze maak je eenmalig en staat dan verder vast voor de rest van uw leven: in hoeverre heeft dat nog invloed op de behoefte aan keuzevrijheid of niet?

4. Afronding (2 min)

- Wat vindt u ervan dat het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid hier onderzoek naar laat doen?
- Stel dat u het voor het zeggen zou hebben: wat zou er dan wat u betreft als eerste moeten veranderen met betrekking tot het nabestaandenpensioen?
- Is er tot slot nog iets dat u nog wilt delen of dat u kwijt wilt?

Bedanken en afronden

Gespreksleidraad financieel adviseurs

1. Inleiding (3 min)

- **Introductie** interviewer en Kantar.
- Onderwerp van het onderzoek: Heel fijn dat u mee wil doen aan dit onderzoek. We willen het in dit interview graag met u hebben over de financiële positie van nabestaanden van partners die voor hun pensioendatum overlijden, wat u daarin tegenkomt in uw adviespraktijk. Onderdeel hiervan is ook dat wij u een aantal keuzes voorleggen in de uitbetaling van het nabestaandenpensioen die eventueel in de toekomst kunnen gaan gelden. We zijn benieuwd hoe deze op u overkomen, wat u hiervan vindt, of nabestaanden hiermee geholpen zijn.
- Wij zijn een **onafhankelijk onderzoeksbureau** en hebben geen belang bij de uitkomsten van het onderzoek. Daarnaast gaan we vertrouwelijk om met uw gegevens.
- **Opdrachtgever:** We doen dit onderzoek in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
- **Spelregels:**
 - Er zijn geen goede of foute antwoorden. We zijn benieuwd wat u ervan vindt
 - Meekijken opdrachtgever (verklaring), opnameapparatuur, notulist
- **Kort voorstellen:** functie binnen bedrijf, soort bedrijf, aantal medewerkers in dienst (fte's)?

2. Algemene vragen over financiële positie nabestaanden (7 minuten)

Beschrijving eigen situatie

- In hoeverre staat u mensen die hun partner hebben verloren bij met hun financiële positie?
- Hoe vaak komt het voor dat u iemand adviseert wiens partner voor zijn/haar pensioendatum is overleden?
Ik wil het in de rest van dit gesprek graag met u hebben over deze specifieke groep nabestaanden
- Met welke vragen komen deze nabestaanden dan bij u?
- En komt men dan over het algemeen vlak na het overlijden van de partner of later? Hoeveel later dan?
- Hoe goed kent u de regels rondom het nabestaandenpensioen; zijn hier nog keuzes in mogelijk of staat alles vast zoals de hoogte van de uitkering en het uitkeringsritme?
- Er wordt wel eens gezegd; nabestaanden zouden meer keuzemogelijkheden moeten hebben in de wijze van uitbetaling van een nabestaandenpensioen. Wat vindt u daarvan?
- Zou meer vrijheid in het uitkeringsritme beter kunnen aansluiten bij hun financiële behoeften?
- In hoeverre acht u nabestaanden in staat om na het overlijden dit soort keuzes te maken?
- Moet daar een bepaalde tijd overheen gaan of kan dat vlak na het overlijden als er pensioen uitgekeerd gaat worden?

3. Concepten testen (30 min)

INT: Per respondent worden alle 4 varianten in wisselende volgorde aan de deelnemers voorgelegd. Per concept worden verdiepende vragen gesteld.

Ik ga u zo een paar keuzes laten zien, die betrekking hebben op de manier waarop het nabestaandenpensioen kan worden uitgekeerd. Let wel: het gaat niet om een verschil in wat men in totaal krijgt, maar meer in de manier waarop. We zijn benieuwd wat uw reactie daarop is en wat u ervan vindt. Ik ga deze varianten aan u voorleggen door mijn scherm te delen. U kunt de tekst rustig lezen, laat het weten als u ermee klaar bent. Dan zou ik u hierna graag wat vragen erover willen stellen. Misschien goed om nog even te benadrukken dat er in de verschillende varianten wordt uitgegaan van een levensverwachting van 80 jaar en een modaal inkomen van 35.000 euro van de overleden partner.

Reactie variant 'A (volledig bedrag ineens uitkeren)' (7 minuten)

Int: variant A 'volledig bedrag in een keer' op het scherm delen, de adviseur rustig laten lezen. Wanneer uitgelezen:

- Wat houdt dit volgens u in? Wat wordt hier voorgelegd?
- In hoeverre is het duidelijk? Roept dit vragen bij u op? Zo ja, welke?
- Wat zou deze keuze nabestaanden opleveren? Wat is hun voordeel?
- En wat zou het nadeel kunnen zijn van dit aanbod?
- Is dit iets waar nabestaanden behoefte aan kunnen hebben? Waarom wel / niet?

Concept specifieke vragen:

- Wat vindt u ervan dat men een bedrag ineens krijgt en zelf mag bepalen wat men daarmee doet?
- Wat vertelt het rekenvoorbeeld u, is het duidelijk?
- In welke situaties, voor wie zou dit een aantrekkelijke variant kunnen zijn? Waarom?

Nu wil ik u een andere mogelijkheid voorleggen. Dit gaat weer op dezelfde manier als zojuist. Leest u de tekst rustig door en laat het weten als u daarmee klaar bent.

Reactie variant B 'geleidelijk aflopend bedrag (hoog-laag)' (8 min)

Int: variant 'geleidelijk aflopend bedrag' op het scherm delen, de participant rustig laten lezen. Wanneer uitgelezen:

- Wat houdt dit volgens u in? Wat wordt hier voorgelegd?
- In hoeverre is dit duidelijk? Roept dit vragen bij u op? Zo ja, welke?
- Wat denkt u dat het nabestaanden zou opleveren? Wat is hun voordeel?
- En wat zou het nadeel kunnen zijn van dit aanbod?
- Is dit iets waar nabestaanden behoefte aan kunnen hebben? Waarom wel / niet?

Concept specifieke vragen:

- Wat vindt u van het principe dat men kan kiezen voor een hogere pensioenuitkering het eerste jaar/de eerste jaren en daarna een lagere levenslange uitkering?
- Wat vindt u van de rekenvoorbeelden, zijn deze duidelijk of niet? Waar zit 'm dat in?
- In welke situaties, voor wie zou dit een aantrekkelijke variant kunnen zijn? Waarom?

Reactie variant C 'tijdelijke uitkering, daarna stop' (7 min)

Int: variant C 'tijdelijke uitkering' op het scherm delen, de participant rustig laten lezen. Wanneer uitgelezen:

- Wat houdt dit volgens u in? Wat wordt hier voorgelegd?
- In hoeverre is dit duidelijk? Roept dit vragen bij u op? Zo ja, welke?
- Wat zou dit nabestaanden opleveren? Wat is hun voordeel?
- En wat zou het nadeel kunnen zijn van dit aanbod?
- Is dit iets waar nabestaanden behoefte aan kunnen hebben? Waarom wel / niet?

Concept specifieke vragen:

- Wat vindt u ervan dat men 5 of 10 jaar een pensioenuitkering zou kunnen krijgen en daarna niet meer? Waarom vindt u dat?
- Wat vindt u van het rekenvoorbeeld; is het duidelijk?
- In welke situaties, voor wie zou dit een aantrekkelijke variant kunnen zijn? Waarom?

Reactie variant D '10% ineens, rest levenslang maandelijks' (8 min)

Nu wil ik u nog een variant laten lezen, deze zal ik ook delen op het scherm. Daarna stel ik er weer wat vragen over. *Int: Laat de variant D zien.*

- Wat houdt dit volgens u in? Wat wordt hier voorgelegd?
- In hoeverre is dit duidelijk? Roept dit vragen bij u op? Zo ja, welke?
- Wat zal het nabestaanden opleveren, wat is hun voordeel?
- En wat zou het nadeel kunnen zijn van dit aanbod?
- Is dit iets waar nabestaanden behoefte aan kunnen hebben? Waarom wel / niet?

Concept specifieke vragen:

- Wat vindt u van de rekenvoorbeelden?
- In welke situaties, voor wie zou dit een aantrekkelijke variant kunnen zijn? Waarom?

3. Evaluatie concepten (5 min)

We hebben u nu een aantal varianten laten zien hoe het nabestaandenpensioen zou kunnen worden uitgekeerd. (INT.: Noem deze nog even kort)

- Zo alles bij elkaar genomen, wat vindt u van deze keuzemogelijkheden in uitkeringsritme: denkt u dat nabestaanden een keuze willen hebben hoe het nabestaandenpensioen wordt overgemaakt of niet? Waarom?
- In hoeverre zijn nabestaanden in staat om dit soort keuzes te maken?
- En hoe zal dat voor hen zijn in de periode vlak na het overlijden van hun partner?
- Na hoeveel tijd zou men de keuze goed kunnen maken?
- Nogal wat nabestaanden stellen dat ze financieel advies nodig zouden hebben om te kunnen bepalen wat een verstandige keuze zou zijn voor hem: wie zou dat op zich moeten nemen vindt u: iemand van het pensioenfonds, onafhankelijk financieel adviseur, de overheid?
- Een aantal nabestaanden maakt zich zorgen over de gevolgen van zo'n uitkering voor eventuele toeslagen, gevolgen voor de studiefinanciering van hun kinderen, belastingtechnische gevolgen. Zijn die zorgen terecht vindt u?
- Wat vindt u: moeten nabestaanden helemaal vrij zijn om te kiezen uit alle opties in het uitkeringsritme of zouden ze een beperkt aantal opties moeten krijgen? Waar is dat van afhankelijk?
- Welke variant(en) zou dan uw voorkeur hebben? Waarom?
- Wat zou u nabestaanden adviseren? Waar is dat van afhankelijk?
- Is dit wat u betreft nu een verrijking van het nabestaandenpensioen of niet?

4. Afronding (2 min)

- Wat vindt u ervan dat het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid hier onderzoek naar laat doen?
- Is er tot slot nog iets dat u nog wilt delen of dat u kwijt wilt?

Bedanken en afronden

Voorgelegde scenario's

Variant A: Volledig bedrag ineens uitkeren

Bij overlijden van de partner komt er een kapitaal ineens beschikbaar. Dit bedrag is gebaseerd op de leeftijd van de nabestaande, zijn/haar gemiddelde levensverwachting en het inkomen van de overleden partner. De nabestaande mag zelf weten wat hij/zij wil doen met dit bedrag ineens.

Rekenvoorbeeld:

Een nabestaande van 40 jaar heeft nog 40 jaar te leven en zou gedurende die 40 jaar 50% van het modaal salaris (ad € 35.000 p/j of ongeveer 2.917 p/m) krijgen van zijn/haar partner. Stel dat deze nabestaande kiest voor een uitkering ineens, dan krijgt hij of zij een eenmalig bedrag van € 700.000.

Variant B: Geleidelijk aflopend bedrag (hoog-laag)

In een hoog-laag variant krijgt de nabestaande de eerste jaren een hogere nabestaandenpensioenuitkering en vervolgens de rest van zijn/haar leven een lagere nabestaandenpensioen-uitkering. Deze lagere uitkering moet minimaal 75% van de hoogste uitkering zijn.

Rekenvoorbeeld:

Stel dat de nabestaande kiest voor 1 jaar hoog, dan zal de uitkering in dat jaar ongeveer 30% hoger zijn dan de gelijkblijvende uitkering. Na dat eerste jaar krijgt hij/zij de rest van zijn/haar leven ongeveer 1,5% minder dan de gelijkblijvende/vaste uitkering.

Voorbeeld:

- Nu: vaste levenslange uitkering: € 17.500 p/j of ongeveer € 1.460 p/m
- Keuze: 1 jaar hoog, daarna levenslang lager:
 - 1^e jaar: € 22.500 p/j of ongeveer € 1.895 p/m
 - Daarna levenslang: € 17.238 p/j of ongeveer € 1.436 p/m

Stel dat de nabestaande kiest voor 10 jaar hoog, levert dit andere cijfers op. De uitkering zal in die 10 jaar ongeveer 17% hoger zijn dan de huidige gelijkblijvende levenslange uitkering. Daarna krijgt hij/zij levenslang ongeveer 12% minder dan de gelijkblijvende/vaste uitkering.

- Nu: gelijkblijvende levenslange uitkering: € 17.500 p/j of ongeveer € 1.460 p/m
- Keuze: 10 jaar hoog, daarna levenslang lager:
 - 1^e 10 jaar: € 20.475 p/j of ongeveer € 1.706 p/m

Daarna levenslang: € 15.400 p/j of ongeveer € 1.283 p/m

Variant C: Een tijdelijke uitkering over bijvoorbeeld 5 of 10 jaar en daarna geen uitkering meer

Bij deze variant ontvangt de nabestaande de eerste vijf of tien jaar na het overlijden van de partner een uitkering. Na de periode van 5 of 10 jaar stopt de uitkering.

Na 9 interviews is de volgende informatie toegevoegd:

Rekenvoorbeeld:

Uitgaande van een modaal salaris van € 35.000, is de 'gewone huidige' levenslange uitkering € 17.500 per jaar.

Stel dat je kiest voor deze variant, dan zal voor een 40-jarige die nog 40 jaar te leven heeft het bedrag bij een volledige uitkering ineens uitkomen op €700.000.

Als je dat verdeelt over 5 jaar, dan krijg je per jaar €140.000, € 11.666 per maand.

Als je het verdeelt over 10 jaar krijg je €70.000 per jaar, € 5.833 per maand.

Variant D: Percentage ineens (10%), het restant als een levenslange maandelijks uitkering

In deze variant kan een nabestaande ervoor kiezen om 10% van het nabestaandenpensioen ineens te ontvangen. Daarnaast ontvangt een nabestaande een percentage van het laatstverdiende loon van de overleden partner levenslang. Uitgangspunt is 50% van het laatstverdiende loon van de overleden partner. Indien de nabestaande een bedrag ineens wil opnemen wordt dit levenslange bedrag iets lager.

Het bedrag dat een nabestaande als bedrag ineens krijgt is hoger naarmate de nabestaande jonger is. Jongere nabestaanden hebben immers een langere levenslange uitkering, wanneer je daar 10% van neemt resulteert dat ook in een hoger bedrag.

Rekenvoorbeeld:

Uitgaande van een modaal salaris van € 35.000, is de 'gewone huidige' levenslange uitkering € 17.500 per jaar.

Stel dat je kiest voor deze variant, dan zal voor een 40-jarige die nog 40 jaar te leven heeft het bedrag ineens € 70.000 bedragen, de levenslange uitkering wordt verlaagd tot € 15.750 p/j of 1.313 p/m.

Voor een 50 jarige die nog 30 jaar te leven heeft zal het bedrag ineens € 52.500 bedragen, de levenslange uitkering wordt verlaagd tot € 15.750 p/j of 1.313 p/m.

Bijlage 3 Respondentoverzichten

Respondentenoverzicht

Starttijd	Eindtijd	Geslacht	Leeftijd	Partner overleden	Inkomen	Thuiswonende kinderen
10:15	11:30	Man	36	In 2020	Boven modaal	een of meer kinderen < 12
11:30	12:45	Vrouw	44	In 2019-2018	Boven modaal	een of meer kinderen < 12
13:00	14:15	Man	46	In 2020	Onder modaal	geen thuiswonende kinderen
14:15	15:30	Vrouw	44	In 2020	Onder modaal	een of meer kinderen tussen 12 en 18
15:30	16:45	Man	62	In 2019-2018	Boven modaal	geen thuiswonende kinderen
10:15	11:30	Vrouw	62	In 2017-2016	Onder modaal	een of meer thuiswonende kinderen > 18
13:00	14:15	Man	63	In 2020	Onder modaal	een of meer thuiswonende kinderen > 18
15:30	16:45	Vrouw	59	In 2019-2018	Onder modaal	geen thuiswonende kinderen
16:45	18:00	Vrouw	61	In 2020	Boven modaal	geen thuiswonende kinderen
10:15	11:30	Vrouw	49	In 2019-2018	Boven modaal	een of meer thuiswonende kinderen > 18
11:30	12:45	Man	54	In 2020	Boven modaal	geen thuiswonende kinderen
13:00	14:15	Man	59	In 2019-2018	Onder modaal	een of meer kinderen > 18
13:00	14:15	Vrouw	48	2015-2014	Onder modaal	een of meer kinderen tussen de 12 en 18
14:15	15:30	Vrouw	46	In 2017-2016	Onder modaal	een of meer kinderen tussen de 12 en 18
15:30	16:45	Vrouw	53	In 2015-2014	Boven modaal	geen thuiswonende kinderen
16:45	18:00	Vrouw	55	In 2017-2016	Boven modaal	een of meer kinderen tussen de 12 en 18

Respondentenoverzicht

Starttijd	Eindtijd	Geslacht	leeftijd	Ervaring	Branche	werkvorm
10:00	11:00	vrouw	35	regelmatig	financieel adviesbureau	zelfstandig ondernemer met medewerkers
08:30	09:30	man	40	regelmatig	financieel adviesbureau	in loondienst
13:00	14:00	man	38	regelmatig	financieel adviesbureau	in loondienst
15:45	16:45	man	32	soms	bank	in loondienst
17:00	18:00	man	58	regelmatig	financieel adviesbureau	in loondienst
14:30	15:30	man	46	regelmatig	financieel adviesbureau	zelfstandig ondernemer met medewerkers